

**EDİP CANSEVER
ŞİİRİNDE DİL VE ANLATIM**

Melike KARA

YÜKSEK LİSANS TEZİ

**Eskişehir
Eylül 2007**

EDİP CANSEVER ŐİRİNDE DİL VE ANLATIM

Melike KARA

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı

Danışman: Yrd. Doç. Dr. Zeliha GÜNEŞ

**Eskişehir
Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü
Eylül 2007**

YÜKSEK LİSANS TEZ ÖZÜ**“EDİP CANSEVER ŞİİRİNDE DİL VE ANLATIM”****Melike KARA****Türk Dili ve Edebiyatı Ana Bilim Dalı****Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Eylül 2007****Danışman: Yard. Doç. Dr Zeliha Güneş**

İkinci Yeni şiirinin öncü isimlerinden olan Edip Cansever, “kapalı, zor anlaşılan, bireyci, topluma sırtını dönmüş, soyut” özellikleri olan şiirler yazdığı yönünde eleştirilmiştir. Diyalog, monolog gibi tiyatro tekniklerini şiirinde kullanması, şiir dilini düzyazıya yaklaştırması, düşüncenin şiirini oluşturmaya çalışması, “çok gözlü”, “çok sesli” şiiri savunması gibi özellikleriyle de Türk şiirinin gelişim sürecini etkilediği belirtilmektedir.

“Çok gözlü, çok sesli şiir” oluşturma çabası “nesnel bağlılaşık” ve şiirde “dekor yaratma gibi özellikleriyle İkinci Yeni dışında bir şair olarak değerlendirilmiştir. Şairin dil ve anlatım özelliklerinin belirlenmesiyle farklı yorumların bulunduğu bu konuda bir sonuca varılabilecektir. Daha önce Edip Cansever şiirinde, anlatım tekniğindeki yenilikler ve temalar ele alınmış fakat şiiri üzerine ayrıntılı bir dil incelemesi yapılmamıştır. Edip Cansever şiirinin dil ve anlatım özelliklerinin belirlenmesi şairin gerçekleştirmek istediği yenilikleri, ulaşmak istediği şiiri ortaya çıkarmaya yardımcı olacaktır. Bu çalışmada, Edip Cansever şiirinde edebî sanatlar, yinelemeler, sapmalar, konuşma dili unsurları incelenmiştir. Şairin dil ve anlatım özellikleri tespit edilmeye çalışılmıştır.

ABSTRACT

LANGUAGE AND EXPRESSION IN EDIP CANSEVER’S POEM

Melike KARA

**The Department of Turkish Language and Literature
Anadolu University – The Graduate School of Social Sciences
Advisor: Yard. Doç. Dr. Zeliha Güneş**

Edip Cansever, who is among the leaders of Second New Poem, was criticized in aspect of being “closed, hard to be understood, individualist, abstract and closed to society” in his poems. It is also stated his effect on progress of Turkish poem with the aspects of using technics such as dialogue, monologue, theatre; making poem language closer to prose; trying to form poem of idea and defending “multiple sound” and “multiple sight”. With these characteristics he is also introduced as a representative of modern poem.

He was also thought as the poet except Second New with the characteristics of his struggle for forming “multiple sight, multiple sound poem”, “objective continuation” and “creating scenery” in poem. By defining poet’s language and narration characteristics it will be able to come to an end in this subject including different comments. Previously in Edip Cansever’s poem, it was examined the innovations and themes in narration technics but it was not examined his language in details. Defining language and narration characteristics of Edip Cansever’s poem will help the poet to realize innovations and to display the poem that he wanted to reach. In this work it has been examined literary arts, repetitions, turnings and the elements in speaking language. Characteristics of language and narration will be tried to be fixed.

JÜRİ VE ENSTİTÜ ONAYI

Melike Kara'nın "Edip Cansever Şiirinde Dil ve Üslup" başlıklı tezi tarihinde, aşağıdaki jüri tarafından Lisansüstü Eğitim Öğretim ve Sınav Yönetmeliğinin ilgili maddeleri uyarınca, Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim dalında Yüksek Lisans tezi olarak değerlendirilerek kabul edilmiştir.

Adı Soyadı**İmza**

Üye (Tez Danışmanı) : Yard. Doç. Dr. Zeliha Güneş

Üye : Yard. Doç. Dr. Muharrem DAYANÇ

Üye : Yard. Doç. Dr. Nihayet ARSLAN

Prof. Dr. Nurhan AYDIN

Enstitü Müdürü

ÖNSÖZ

Farklı özelliklerde şiirler ortaya koymalarına karşın İkinci Yeni içinde değerlendirilen şairlerden birisi olan Edip Cansever şiir dilinde değişim ve sürekli bir yenilik anlayışı içerisinde olması yönüyle diğer şairlerden ayrılmaktadır. Bu çalışmada şairin şiir dili özellikleri tespit edilerek dil ve anlatım unsurlarından edebî sanatlar, sapsmalar, deyimler ve konuşma dili unsurları incelenmiştir.

Çalışmaya esas olarak Yapı Kredi Yayınları'na basılmış olan *Sonrası Kalır I-II* adlı kitapları esas aldık. Bu kitaplar, şairin sağlığında basılan bütün şiir kitaplarını içermektedir. Şairin, kitaplarına girmemiş, dergilerde yayınlanmış olan son şiirleri Adam Yayınevi tarafından *Gül Dönüyor Avucumda* adlı kitapta toplanmıştır. Bu şiirleri de çalışmamız içinde değerlendirdik.

Edip Cansever üzerine yapılmış çalışmalarda şairin dil ve anlatım özellikleriyle ilgili olarak bir akademik çalışma yapılmamış olduğunu gördük. Yapılan çalışma ve incelemelerde şairin hayatı ve eserleriyle ilgili konu başlıkları içerisinde dil ve anlatım özellikleri üzerinde durulmuş; fakat daha çok tema ve anlatım teknikleri incelenmiş; şiir dili doğrudan dil ve anlatım yönünden ele alınmamıştır. Bu çalışmayla şairin şiir özellikleri daha belirgin bir şekilde görülebilecektir. Şairin şiirleri ve İkinci Yeni şairi olup olmadığı yönündeki eleştiri ve soruların karşılığı da bulunabilecektir.

Çalışmam sürecince yardımlarını esirgemeyen danışmanım Zeliha Güneş'e, her yerde ve her koşulda hep yanımda olan aileme, destek ve anlayışları için Ebru Kavas'a teşekkürü bir borç bilirim.

Melike Kara

İÇİNDEKİLER

	<u>Sayfa</u>
ÖZ.....	ii
ABSTRACT.....	iii
JÜRİ VE ENSTİTÜ ONAYI.....	iv
ÖN SÖZ	v
ÖZ GEÇMİŞ	vi
GİRİŞ.....	1

BİRİNCİ BÖLÜM
EDİP CANSEVER'İN HAYATI VE EDEBÎ KİŞİLİĞİ

1. EDİP CANSEVER'İN HAYATI.....	12
2. EDEBÎ KİŞİLİĞİ.....	15
3. ESERLERİ.....	21
4. ÖDÜLLERİ.....	22

İKİNCİ BÖLÜM
EDİP CANSEVER'İN ŞİİRİNDE EDEBÎ SANATLAR

1.MECAZLAR.....	23
1.1. Teşbih (Benzetme).....	23
1.1.1. Tam Benzetme.....	24
1.1.2. Pekiştirilmiş Benzetme.....	25
1.1.3. Kısaltılmış Benzetme.....	26
1.1.4. Uz Benzetme.....	27
1.2. İstiare (Eğretileme).....	28
1.2.1. Açık Eğretileme.....	28
1.2.2. Kapalı Eğretileme.....	29
1.2.3. Yaygın Eğretileme.....	28
1.3. Somutlaştırma	31
1.4. Mecaz-ı Mürsel (Düz Değişmece).....	33
1.5. Teşhis (Kişileştirme).....	34
2. ANLAMLA İLGİLİ SANATLAR.....	35
2.1. Tevriye (Artsama).....	35
2.2. Tecâhül-i Ârif (Bilmezden Gelme).....	36
2.3. Hüsn-i Talil (Güzel Nedenleme).....	37
2.4. Mübalağa (Abartma).....	38

2.4.1. Tebliğ.....	38
2.4.2. İğrak.....	39
2.4.3. Gulüv.....	40
2.5. Tezat (Karşıtlık).....	41
2.6. Tekrar (Yineleme).....	42
2.6.1. Sesbilimsel Yinelemeler.....	43
2.6.2. Biçimbirimsel Yinelemeler.....	46
2.6.2.1. Bağlaç Yinelemesi (Polysyndeton).....	46
2.6.2.2. Önyineleme (<i>Anaphora</i>).....	47
2.6.2.3. Artyineleme (<i>Epistrophe</i>).....	50
2.6.2.4. Zıt Koşut Yineleme (<i>Epanalepsis</i>).....	51
2.6.2.5. Tırmanma (<i>Climax</i>).....	52
2.6.2.6. Zıt Yapılı Yineleme (<i>Antimetabole</i>).....	53
2.6.2.7. Çaprazlama (<i>Chiasmus</i>).....	50
2.6.2.8. İkizleme (<i>Gemination</i>).....	54
2.6.2.9. Koşut (Paralel).....	58
2.6.2.10. Çapraz Yineleme (<i>Antistrophe</i>).....	58
2.6.2.11. Ek Yinelemesi (<i>Homoioteleuton</i>).....	59
2.6.3. Sözdizimsel Yinelemeler.....	61
2.6.3.1. Çaprazlama (<i>Chiasmus</i>).....	61
2.6.3.1. Eksiltme (<i>Ellipsis</i>).....	62
2.6.4. Anlambilimsel Yinelemeler.....	62
2.6.4.1. Tez, Karşıtlık Tez.....	62
2.6.4.2. Eş Söz (Tautoloji).....	63
2.6.5. Metinsel Yinelemeler.....	63
2.6.5.1. Nakaratlar (<i>Kavuştaklar</i>).....	64
2.7. Nida (Ünlem).....	65
2.8. İstifham (Sorgulama).....	66
2.9. Rücu.....	68
2.10. Kat'.....	69
2.11. Terdit (Beklenmezlik).....	70
2.12. Telmih (Anıştırma).....	71
2.13. İrsal-i Mesel (Atasözü Kullanma).....	72
2.14. İktibas (Alıntı).....	72
3. SÖZLE İLGİLİ SANATLAR.....	73
3.1. Akis (Yansıtma).....	73
3.2. İade (Döndürmece).....	73
3.3. İştikak.....	75

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM
EDİP CANSEVER'İN ŞİİRİNDE SAPMALAR

1. Yazımsal Sapmalar.....	76
2. Sesbilimsel Sapmalar.....	80
3. Sözcüksel Sapmalar.....	83
4. Dilbilgisel Sapmalar.....	83
5. Anlamsal Sapmalar (Alışılmamış Bağdaştırmalar).....	85
6. Lehçesel Sapmalar.....	88

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM
EDİP CANSEVER'İN ŞİİRİNDE KONUŞMA DİLİ

1. DEYİMLER.....	89
2. KONUŞMA DİLİ	91
SONUÇ.....	93
KAYNAKÇA	95

GİRİŞ

Yeni Türk şiiri, tarihsel, kültürel tabandan gelen divan edebiyatı, halk edebiyatı etkileri ve 1839 Tanzimat Fermanı'yla ortaya çıkan Batılılaşma hareketinden yirmi yıl sonra edebiyatımıza yansımalarıyla oluşmaya başlamıştır. Tanzimat döneminde, hikâye, roman, şiir türlerinin tanımlamaları yapılır. Mehmet Rauf'a kadar romana da hikâye denilmektedir. Şairlerin yenilikçi çabalarıyla özgün, gelişmeye ve yenileşmeye açık bir şiir olarak ortaya çıkmaya başlar.

Tanzimat Dönemi içinde divan şiirine eleştiriler dikkat çekmektedir. Namık Kemal, Osmanlı dili ve edebiyatı hakkında ilk ve esaslı makalesi olan “*Lisan-ı Osmanînin Edebiyatı Hakkında Bazı Mülâhazâtı Şâmildir*” adlı yazısı “*Tasvir-i Efkâr*”da yayınlanır. Kemal, dil ve edebiyatın ayrılmazlığını belirtmiştir. Edebiyatı halkı eğitmede faydalı görür, bir milletin medeniyetinin ifadesi olarak nitelemiştir. “*Tahrib-i Harabat ve Takip*” adlı yazılarında divan şiirini eleştirmiş, Ziya Paşa'nın divan şiirini yücelten düşüncelerine karşı çıkmıştır. Tiyatroya da önem veren Namık Kemal, “*Mukaddime-i Celâl*”de türün faydalarını Batılı edebî akımlar içinde değerlendirmiştir. Edebiyatın geçmişini ele alır özellikle şiir üzerinde durur. Eski şiirin köhne yanlarını tenkit eder. Ziya Paşa, Hürriyet Gazetesi'nde yayınlanan “*Şiir ve İnşa*” (1866) adlı makalesinde millî dil ve edebiyatın ilk savunmasını yapmış, Şinasi ile birlikte toplumsal yaşama dayalı, dilin yalınlaştırılması amacını taşıyan şiir anlayışını savunmuştur. 1874 yılında yayınlanan üç ciltlik “*Harâbât*” adlı eski edebiyat antolojisi niteliğindeki eserinin önsözünde ise tam tersine eski şiirin savunuculuğunu yapmıştır.¹ Edebiyatımızda üslûp ve üslûbun kuralları üzerinde duran ilk yazarımız Recaîzâde Mahmut Ekrem (1847–1914), şiirin konuşma dilinden ayrı, kendine özgü bir dile sahip olması gerektiğini söylemiştir. “*Takdir-i Elhan*” makalesiyle şiir hakkındaki görüşlerini sunmuştur. Recaîzâde Mahmut Ekrem'in bu görüşleri daha sonra

¹ Olcay ÖnerToy, İsmail Parlatur, **Tanzimat Sonrası Edebî Metinler**, Ankara: Ankara Üniversitesi, Dil, Tarih Coğrafya Fakültesi Yayını, 1977, s. 21–33.

Servet-i Fünun şairlerince benimsenmiştir. Şiir dili konuşma dilinden uzaklaşır, Arapça, Farsça sözcüklerle dil ağırlaşır. Öte yandan bu dille oluşturdukları yepyeni imgelerle alışılmamış bağdaştırmalara yönelmeleri şiirsel yaratıcılık açısından önemli bir kazanç olmuştur.² Şerif Aktaş'a göre Recâizâde Mahmut Ekrem'in yenileşme dönemi edebiyatımızdaki değeri, şiirlerinden ziyade sanat ve edebiyat üzerindeki düşüncelerini ve tekliflerini ifade eden teoriyle alâkalı kitap ve yazılarında aranmalıdır.

Edebiyat-ı Cedîde döneminde dil anlayışı Tanzimat döneminin tersidir. Daha kapalı ve zor anlaşılır bir dil kullanılmıştır. “*Vezinleri, etetik ve müzik değerleri bakımından ilk ele alan ve inceleyen Edebiyat-ı Cedîde şairleridir.*”³ Dönemlerinin koşulları nedeniyle, içe kapalı, iç dünyalarını ve yalnızlıklarını anlatan şiirler yazmışlardır.

1901–1911 yıllarında faaliyet gösteren Fecr-i Âti topluluğu içinde Emin Bülend, Tahsin Nahit, Celâl Sâhir, Hamdullah Suphi, Ali Cânip, Mehmet Behçet, Köprülüzâde Mehmet Fuat ve önemli bir isim olan Ahmet Haşim eserler vermişlerdir. “*Fecr-i Âti yıllarında, Edebiyat-ı Cedîde şiir zevki, sembolistlerden gelen daha subjektif, ince duygulara bağlı hayallerle zenginleştirilmek istenmiştir.*”⁴

Fecr-i Ati şairi olarak tanınan Ahmet Haşim(1884–1933), *Piyâle* adlı şiir kitabının önsözü olarak yayınlanan “*Şiir Hakkında Bazı Mülâhazalar*” başlıklı yazısında şiirde mananın gereksiz olduğunu savunur.⁵ Haşim'e göre şiirde dil “bir açıklama vasıtası olmaktan ziyade, bir telkin vasıtası”dır; “mûsikî ile söz arasında ve sözden ziyade mûsikîye yakın”dır. Zaten sözcükler dile anlam değerinden çok, müzik değerleriyle girerler. Anlamın açık olması zorunlu değildir. Çünkü şiir bilinçaltından doğar.⁶

²Ramazan Korkmaz, “Servet-i Fünun Topluluğu (1876–1901)”, **Türk Edebiyatı Tarihi**, C. 3, İstanbul: Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, 2006, s. 125.

³ Kenan Akyüz, **Tevfik Fikret**, Ankara: Ankara Üniversitesi Dil, Tarih Coğrafya Fakültesi Yayınları, 1947, s.16.

⁴ Şerif Aktaş, **Yenileşme Dönemi Türk Şiiri ve Antolojisi I**, Birinci Baskı, Ankara: Akçağ Yayınları, 1996, s. 137.

⁵ Orhan Okay, **Poetika Dersleri**, Ankara: Hece Yayınları, 2004, s. 92-131.

⁶ Kenan Akyüz, **Modern Türk Edebiyatının Ana Çizgileri**, Ankara: Ankara Üniversitesi DTCF Yayınları, 1979, s. 147.

Divan edebiyatı geleneği, Yahya Kemal (1884–1958)'in eserlerinde biçim özellikleriyle olduğu kadar, üslup - estetik anlayışında kendini göstermiştir. Şairlerin Batı edebiyat akımlarıyla kurdukları ilişkiler aracılığıyla şiir farklı anlayışlara ulaşmıştır. Yahya Kemal'in, sağlam bir dil-üslup oluşturarak tarihsel konuları işlediği şiirlerinde divan şiiri özellikleri görülmektedir. Alâattin Karaca, geleneği ve yenilikleri şiirinde birleştiren Yahya Kemal'in şiirimizdeki yerini “Tanzimat’tan sonra gelenekten kopan Türk şiirini yeniden gelenek zinciriyle bağlamak” olarak belirtmiştir.⁷ Yahya Kemal'in şiirlerindeki nazım şekilleri, kullanılan temalarla ilgili olarak değişiklikler gösterir. Tarihî temaları işleyen şiirlerinde, devrin atmosferini tam olarak verebilmek için dilin de eskileştiği görülür. Bunların dışındaki şiirlerinde, konuşulan Türkçenin güzel örnekleri ile karşılaşırız. Dile kuvvetle hâkim olan şairin Türk şiirine çok değişik bir söyleyiş getirdiği muhakkaktır.⁸ Yahya Kemal'i Türk şiiri içinde değerlendiren İnci Enginün, muhtevadaki terkîpçiliği ve şekildeki mükemmeliyeti ile şairin, bizim olan klâsik şiirimizi kurduğunu belirtir. Sadece şiir anlayışıyla değil, diğer edebiyat türlerinin Türk edebiyatında gelişmeleriyle ilgili olarak söyledikleriyle de büyük önem taşımaktadır.⁹

Yeni Türk şiirinin beslendiği kaynaklardan biri de halk edebiyatıdır. XIX. sonlarından hatta Tanzimat’tan itibaren ortaya çıkan Milli Edebiyat zevk ve anlayışı Türkoloji çalışmalarıyla zenginleşmiştir.¹⁰ Rıza Tevfik Bölükbaşı'nın şiirleri, ulusal şiir geleneğinden yararlanmanın ürünleri olarak görülebilir. Mehmet Emin Yurdakul, büyük ölçüde halk dili ve halk şiiri tekniğiyle şiirler yazmıştır. Bu çabalar Ziya Gökalp ve Ömer Seyfettin ile düşünsel bir temele oturmuştur. 1911’de “Genç Kalemler Dergisi”nde başlayan; 1917’de Yeni Mecmua’da ilkeleri kesin olarak beliren Yeni Lisan ve Millî Edebiyat akımı ile hece ölçüsüne yönelişler görülmüştür. “Beş Hececiler” olarak anılan Orhan Seyfi Orhon, Enis Behiç Koryürek, Halit Fahri Ozansoy, Yusuf Ziya Ortaç, Faruk Nafiz Çamlıbel hece şiirinin birinci kuşağını oluştururlar. Cumhuriyet dönemi Türk şiirinin önde gelen şairlerinden Cemal Süreya, bu anlayışın ikinci kuşak sanatçıları, halk

⁷ Alâattin Karaca, *İkinci Yeni Poetikası*, Ankara: Hece Yayınları, 2005, s. 53.

⁸ Kenan Akyüz, *Modern Türk Edebiyatının Ana Çizgileri (1860–1923)*, Beşinci Baskı, İstanbul: İnkılâp Kitabevi, s. 173.

⁹ İnci Enginün, “Şiirimizin Klâsik Şairi Yahya Kemal”, *Doğumunun yüzüncü yılında Yahya Kemal Beyathı*, Ankara: Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Atatürk Kültür Merkezi Yayını, 1994, s. 54–55.

¹⁰ Aktaş, *a. g. e.*, s. 138.

şiiirini (tam olmasa da) kaynak olarak Anadolu güzellemeleri, Türklük, Orta Asya efsaneleri konulu şiirler yazarak birinci kuşağı sürdüren şairler (Ali Mümtaz Arolat, Ahmet Kutsi Tecer, Necmettin Halil Onan, Orhan Şaik Gökyay, Ömer Bedrettin Uşaklı); gerçek şiirin gizlerini elde edebilen, evrensel temaların öne geçtiği şairler (Necip Fazıl Kısakürek, Ahmet Muhip Dranas) olarak iki gruba ayırır.¹¹

İlk grubun oluşturduğu memleketçi edebiyat anlayışı zamanla yıpranır; yeni arayışlar belirir. Giderek tekdüzeleşen memleket edebiyatına ve hece şiirine duyulan tepki 1928 yılında yedi arkadaşın(altı şair ve bir hikâye yazarı) ortak olarak “Yedi Meşale” adlı bir kitap çıkarmasıyla ifadesini bulur. Canlılık, samimiyet ve daima yenilik bu topluluğun ilkeleri olmuştur. Muammer Lütfi Bahşi, Vasfi Mahir Kocatürk, Yaşar Nabi Nayır, Sabri Esat Siyavuşgil, Ziya Osman Saba ve Cevdet Kudret Solak’tan oluşan bu topluluk, *Yedi Meşale* kitabından sonraki faaliyetlerine Yusuf Ziya’nın yardımı ile çıkarmaya başladıkları “Meşale” dergisi etrafında devam ederler. 3 Kasım 1928’deki harf devriminden sonra dergi kapanır. “*Yeni mecaz, yeni söyleyişlerin peşine düşen Yedi Meşaleciler haricî âleme birer ressam gözüyle bakmışlardır. Kendi duygularını, kendi sezmişlerini imaj ve semboller yardımıyla dikkatlere sunmaya çalışmışlardır.*”¹²

Ahmet Kabaklı, Yedi Meşalecilerin şiirimizde hissedilir bir değişme yapamadığı gibi bu gruptan ayrılanların arasından da önemli bir şair çıkmadığını savunur. Oktay Yivli

“ ‘Yedi Meşale’den ayrılanlar arasından güçlü bir şair de çıkmamıştır’ düşüncesi de tam anlamıyla doğru değildir. Çünkü Ziya Osman Saba’nın şiirini yabana atmamak gerekir.”¹³ görüşündedir.

Topluluğun önemli bir başarısının olmadığı yaygın görüşüne karşın kimi şairleri etkilediği öne sürülmektedir. Örneğin kimi çalışmalarda Yedi Meşalecilerin iç dünyalarına, eşyaya, hayata ve olaylara izlenimci bir ressam gözüyle baktıkları, birer görünüm şairi oldukları söylenmiş Behçet Necatigil’in şiir dünyasının biçimlenmesinde bu grubun önemli bir yeri olduğu belirtilmiştir.¹⁴

¹¹ Gonca Gökcalp, “Cumhuriyet Dönemi Türk Şiiri ve Behçet Necatigil”, **Hacettepe Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi**, C. 10, S. 1, Ankara (Temmuz 1993) s. 349.

¹² Aktaş, **a. g. e.**, s. 22.

¹³ Yivli, Oktay, *Yedi Meşale Ortak Kitabı ve Yedi Meşaleciler*, Dil Dergisi 55, Ankara Üniversitesi TÖMER Dil Eğitim Merkezi Yayını, Mayıs 1997, s. 43.

¹⁴ Gökcalp, **a. g. e.**, s. 351.

Oktay Yivli, Yedi Meşale'nin ortaya çıkışı ile İkinci Yeni'nin ortaya çıkış nedenleri arasında sıkı bir ilişki olduğu görüşündedir.

*“İkinci Yeni, nasıl Birinci Yeni'nin şiiri ayağa düşürmesi ile ortaya çıkıp “gerçek şiir”i oluşturmak ve şiiri olması gerektiği yere çıkarma hareketi ise, Yedi Meşale de, manzûmeciliğe karşı şiiri gündeme getirmek istemiştir. Fakat Yedi Meşale’yi oluşturan şairleri, ne İkinci Yeni şairleri kadar olgun bir edebî kişiliğe ve kültürel birikime sahiptirler.”*¹⁵

Yedi Meşalecilerin kısa süren hareketinin hemen ardından 1929 yılında “835 Satır” adlı kitabında Nazım Hikmet Ran'ın serbest nazım tekniğiyle yazdığı şiirler dikkat çeker. A. Muhip Dranas ve A. Hamdi Tanpınar, şiirlerini Ahmet Haşim – Yahya Kemal çizgisinde yazmayı sürdürürler.

Yeni Türk şiirinin gerçek bir zenginliğe, çok sesliliğe ulaştığı dönemin bağımsız şairleri B. Necatigil, C. Külebi, B. R. Eyüboğlu, C. A. Kansu, F. H. Dağlarca, A. İlhan vb. şiir konusundaki titizlikleri, ustalıkları, geleneği ve çağdaşlığı birleştirmeleri gibi ortak yanlarının dışında, kendi yollarını kendileri çizmiş, belirli bir akıma - ya da akımlara - bağlı kalmamış sanatçılar olarak Türk şiiri içinde bir yer edinmişlerdir.¹⁶

Orhan Veli, Oktay Rifat ve Melih Cevdet'in 1941'de yayımladıkları “Garip” adlı ortak şiir kitabıyla ortaya çıkan hareket, kendinden önceki şiir anlayışına karşı bir tepki olarak doğmuştur. Garip akımı şiiri, ölçü, uyak, söz sanatları gibi bağlardan kendini koparmış; günlük hayatın içinde küçük insanların olağan mutluluklarını, üzüntülerini dile getiren bir şiirdir. Orhan Veli'nin çıkarmış olduğu “Yaprak” dergisi ile Garip akımı yeni bir döneme girer. Garip şiirine duyulan tepki 1950'li yıllarda çıkan iki ayrı dergide çeşitli şairlerin birleşmesine neden olur. “Hisar” (1950–1957) ve “Mavi”(1952–1956) dergileri bu dönemin şiir görüşlerini yansıtır.

Türk şiirini geleneklerinden uzaklaştırdıkları gerekçesiyle Garipçilere ve toplumcu gerçekçilere bir tepki olarak doğan Hisar şiir topluluğu, geleneği sürdürme çabasının sonucunda ölçülü, uyaklı eski nazım biçimlerini kullandılar. Ayrıca tasfiyecilik saydıkları

¹⁵ Yivli, a. g. e, s. 46.

¹⁶ Gökalp, a. g. e, s. 353.

dilde özleştirmeye karşı çıkararak günlük konuşma diliyle yazdılar. Hisar topluluğunun karşı olduğu geçmişten, onu reddederek kopuş tutumu Garip'in ana poetik metninin, bildirgesinin altıncı bölümünde görülmektedir.¹⁷ Garipçiler, her şeyden önce şiirin kendine özgü bir dili olmasına, ölçülü ve uyaklı yazılmasına karşı çıkarlar. Garipçilerle birlikte doğal, yalın konuşma dili şiire girer, ölçsüz ve uyaksız örnekler verilmeye başlanır. Bu özellikleriyle başta Ahmet Haşim ve Yahya Kemal'in şiirine başka bir deyişle salt şiir poetikasına ve özellikle öz/biçim bakımından da Ulusçu/hececi poetikaya aykırıdır.¹⁸ Öte yandan ikinci Yeni hareketine de karşı oldular.¹⁹

Attilâ İlhan'ın şiir hakkındaki görüşlerinin "Mavi" dergisinde yayımlanmaya başlamasıyla "sosyal-realist bir çizgi izlenmesi ve imgeci bir sanatın savunulması konusunda görüş birliği sağlandı"²⁰ için "Mavi" bir edebiyat hareketi halini almıştır. Kısa süreli ve dar alanlı olmasına karşın bu hareket İkinci Yeni akımını hazırlayan şartları meydana getirmiştir.

İkinci Yeni hareketinin ilk eserleri "Yeditepe" dergisinde (1955–1956) ve ardından "Pazar Postası"nda (1956–1958) görülür. 1955–1965 yılları arasında yaygınlık kazanan "İkinci Yeni" akımı, adını, Muzaffer [İlhan] Erdost'un 19 Ağustos 1956 tarihinde "Son Havadis"te yayımlanan bir yazısının başlığından alır. Söz konusu şairler başlangıçta Cemal Süreya, Edip Cansever, Sezai Karakoç, Turgut Uyar, Yılmaz Gruda, Ece Ayhan, İlhan Berk'tir. Bu şairlere zamanla Oktay Rıfat, Ercüment Uçarı, Teyfik Akdağ, Ahmet Oktay, Kemal Özer, Özdemir İnce, Nihat Ziyalan, Ülkü Tamer, Turgay Gönenç, Süreyya Berfe, İsmet Özel gibi başka şairlerin de katıldığı görülür.

¹⁷ Hakan Sazyek, **Cumhuriyet Dönemi Türk Şiirinde Garip Hareketi**, 3. Baskı, Ankara: Akçağ Yayıncılık, 2006, s. 526.

¹⁸ Alâattin Karaca, **İkinci Yeni Poetikası**, Birinci Basım, Ankara: Hece Yayınları, Ekim 2005, s. 75.

¹⁹ Kenan Akyüz, "Cumhuriyet Devri Türk Edebiyatı", **Türk Ansiklopedisi**, C. 32, 1982, s. 181.

²⁰ Ahmet Oktay, "Mavi Bir Dergi Olarak Beklentileri Karşılamamış, Sadece Haber Vermişti." **Milliyet Sanat**, S. 61, 1 Aralık 1982, s. 38.

İlhan Berk, İkinci Yeni'nin, Garip akımı sonrasında şiirdeki tekdüzeliğin ve tıkanıklığın önünü açmak, aklın, dilin, bilincin, alışkanlıkların üstüne yürümek amacıyla ortaya çıktığını ve bütün bunların şiir adına yapıldığını söyler.²¹

Bünyesinde birbirinden çok farklı şiir anlayışlarını barındıran İkinci Yeni'nin taşıdığı genel özellikler, “soyut”, “anlamsız” ya da “kapalı” olması, “özde ve biçimde deformasyon” a dayanması, “bireycilik”, “biçimcilik”, “okurdan kopma”, “topluma sırtını dönme”, “usdışına çıkma”, “bilinçdışının olanaklarından yararlanma” ya da “duygusal anlam” ın tercih edilmesidir. Alâattin Karaca, İkinci Yeni'den önceki İnönü dönemi (1938–1950) ile şiirlerin yayınlandığı DP dönemi (1950–1960)ndeki toplumsal/siyasal edebî koşulların, İkinci Yeni şiirinin özelliklerini belirleyen etkenler olarak gösterir.

*“İkinci Yeni şairlerinin gençlik yılları, Millî şef döneminin ve İkinci Dünya Savaşı'nın toplumsal ve siyasal koşulları içinde geçmiştir. Bu şairler az ya da çok, savaşın dünyada yarattığı umutsuzluk ve karamsarlık psikolojisinden, ülkemizde neden olduğu yoksulluk, baskı ve ideolojik çatışmalardan etkilenmiş olmalıdır.”*²²

İkinci Yeni şiiri, kendinden sonraki dönemde, şiirin toplumsal bir işlevi olması gerektiği düşüncesi doğrultusunda anlamsızlık suçlamalarıyla değerlendirilmiştir. 1970 kuşağının önde gelen isimlerinden Ahmet Ada değerlendirmesi bu yaklaşımı açıkça göstermektedir. “İkinci Yeni çağdaş Türk şiirinde geleneği olmayan bir

²¹ İlhan Berk, “Soruşturma: İkinci Yeni'den Ne Anlıyorsunuz?”, **Türk Dili**, C. XXXV, S. 309, s. 526.

²² Karaca, **a. g. e.**, s.66.

uğraktır. Kısaca dar, kapalı, biçimsel özellikleriyle beliren kaçış şiiriydi. Garip devinimiyle gelenekten kopuş İkinci Yeni şiiriyle hızlandı.”²³

İkinci Yeni, geleneğe, özellikle “Garip akımının yalınlığına karşı çıkış” olarak değerlendirilir. İkinci Yeni, bu genel özellikleri az ya da çok şiirlerinde gördüğümüz şairlerin Garip hareketinde olduğu gibi, bir “manifesto” etrafında bir araya gelerek oluşturdukları bir akım değildir. Belirtilen genel özellikler de çoğunlukla eleştirmenler tarafından belirlenmiş ilkelere aittir.

Batı şiirinin çizgisini izlemek amacıyla olan İkinci Yeni şairleri, T. S. Eliot, Rimbaud, Lautreamont, E. Pound, Dylan Thomas, Apollinaire, Eluard, Rene Char gibi Batılı şairlerin; Sartre, Camus, Beckett, Ionesco, Kafka, Kierkegaard gibi düşünürlerin eserlerini okumuşlardır. Sürrealizm, dadacılık, sembolizm akımlarından etkiler taşıyan İkinci Yeni şairleri Batı edebiyatının eserlerini okuyarak yeni görüş açıları kazanmayı ve kendi şiirlerini geliştirmeyi amaçlamışlardır. Dönemin düşünce dünyası ve Batı şiirindeki gelişmelerini takip eden İkinci Yeni şairleri kendi şiirlerini gerçekleştirme çabası içinde olmuşlardır.

Edip Cansever, İkinci Yeni diye adlandırılan şairlerin şiir anlayışlarının da şiirlerinin de çok farklı olduğu görüşündedir. İkinci Yeni şairleri olarak değerlendirilen

²³ Bâki Asiltürk, **1980 Kuşağı Türk Şiirinin Poetikası**, İkinci Basım, İstanbul: Toroslu Kitaplığı, Kasım 2006, s. 182.

şairler farklı yönlerde kendi şiirlerini geliştirmişlerdir. Türk şiirindeki bu değişimi ve etkilerini Doğan Aksan şu şekilde değerlendirmiştir:

“Sözcük seçimi ve dilin kullanılışı açısından şiir yazmak, çağdaş dünya ve Türk şiirinde göstergeler arasında yeni ilişkiler kurmak olarak nitelenebilir. Elbette, göstergeleri günlük yaşamda, iletişimde olduğu gibi kullanmak, onlara yeni anlamlar, duygu değerleri yüklemekten, yalın bir biçimde sözcüklerden yararlanmak da şiirin her dönemde ve ülkedeki örneklerinde gördüğümüz bir tutumdur. Lirik niteliği taşıdığı kabul edilen şiirlerde eskiden de bu gün de bu yola gidildiğini görüyoruz. Ancak Batı yazınında olduğu gibi, bugünkü Türk şiirinde de alışılmamış bağdaştırmalarla, değişik kullanım ve sapmalarla şiir dilinin, sözcüklerin değişik kullanımlar içinde yer almalarıyla değişik bir yöne gittiği görülmektedir. Özellikle ‘İkinci Yeni’ akımı ve sonrasında bu doğrultudaki örneklerin arttığı gözlenmektedir.”²⁴

İkinci Yeni şairleri, şiirlerinde gelenekteki kimi biçim ve anlatım öğelerine belli ölçülerde yer vermişlerdir. Uyak ve nazım birimi yönünden gelenekten yararlandıkları görülür. Serbest nazımdan tümüyle uzaklaşmaksızın, yer yer eski nazım biçimlerini kullanmışlardır.

Kendi dönemi ve Türk şiirinin gelişim sürecini değerlendiren Cansever, şiirimizdeki ayrımların biçim farklılıklarından kaynaklandığını düşünür.

“... ne Ahmet Muhip’e bakarak Cahit Sıtkı’yı yadırgayabiliyoruz, ne de Cahit Sıtkı’yı okuduktan sonra bir Sabahattin Kudret’i, Necati Cumalı’yı... Nedim’le Şeyh Galip’i Yunus Emre’yle Karacaoğlan’ı bile hep böyle düşünmek gerekir. Bugün bile ilk kitaplarını yayımlamış bulunan Kemal Özer’in, Ece Ayhan’ın kendinden öncekilerle bir çatışmaları olduğu söylenemez. Bütün bu ufak tefek

²⁴ Doğan Aksan, **Şiir Dili ve Türk Şiir Dili**, Ankara: Engin Yayınevi, Nisan 2005, s.69–70.

ayrım, bir biçim ayrımından, dolayısıyla kısa bir öz başkalığından öte nedir ki?"²⁵

Cansever, şiirde biçimcilik ve öz üzerindeki bu görüşleriyle birlikte düşüncenin şiirini savunmuştur. İkinci Yeni'nin bir karşı çıkış olmadığını belirten Edip Cansever, İkinci Yeni'nin eleştirmenlerce belirlenmiş olan genel ilkelerini benimsememiş, 1950'li yıllardaki tutumunu ise "bir karşı çıkışın değil, bir yetersizliğin sonucu" olarak görmüştür.

Cansever, İkinci Yeni'nin temel yönelimleri arasında sayılan "anlamsızlığı", "rastlantısallığı" ya da "us dışına çıkmayı" değil, "düşüncenin şiiri"ni savunmuştur. Bu akıma atfedilen "bireycilik", "topluma sırtını dönme" ve "geleneğe karşı çıkma" gibi özelliklerin karşısında ise şiiri "toplumla ilgiler kurmak" olarak tanımlamış ve "şiirde sürekliliğe" vurgu yapmıştır.²⁶

Şiirin toplumsaldan uzak olduğu yönündeki eleştirilere "İnsanı birey olarak da, toplumdan soyutlanmamış bir birim olarak da kurcalamak istiyorum." sözleriyle cevap vermiştir.

Edip Cansever ve şiiriyle ilgili olarak yapılmış iki yüksek lisans tezi bulunmaktadır. Ü. Nazan Yatkın "Edip Cansever, Hayatı, Sanatı, Eserleri, Şiirlerinin Yapı ve Tema Bakımından İncelenmesi" başlıklı yüksek lisans tezini 2000 yılında hazırlamıştır. Tezin birinci bölümünde Edip Cansever'in hayatı ve edebî kişiliği hakkında bilgiler verilmiş, ikinci bölümde şiirleri yapı ve tema bakımından incelenmiştir. Üçüncü bölümde ise dil ve üslup başlığı altında şairin İkinci Yeni öncesi, İkinci Yeni dönemi dil özellikleri değerlendirilmiş; sapmalar ve anlatım tekniği üzerinde durulmuştur. Ancak bu bölüm ayrıntılı bir dil ve üslup çalışması değil de genel değerlendirmeler şeklinde oluşturulmuştur.

²⁵ Edip Cansever, **Gül Dönüyor Avucumda**, İstanbul: Adam Yayınları, Aralık 2000, s. 42-43.

²⁶ Devrim Dirlikyapan, " 'İkinci Yeni' Dışında Bir Şair: Edip Cansever", (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Bilkent Üniversitesi Ekonomi ve Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2003) s. v.

Devrim Dirlikyapan 2003 yılında “İkinci Yeni” Dışında Bir Şair: Edip Cansever” adıyla hazırlanmış olduğu yüksek lisans tezinde Edip Cansever’in İkinci Yeni dışında bir şair olduğunu belirtmiştir. İkinci yeni tartışmaları, Cansever’in düşünceleri ve yeri; son olarak da Cansever şiirinin “yeni”, “çok gözlülük” ve “dekor” özellikleri üzerinde durmuştur.

Dirlikyapan, tezinde Edip Cansever’in şiirde düzyazının olanaklarından ve nesnel bağlaşıktan yararlanarak “çok sesli” bir şiire ulaştığını, aynı zamanda bakmanın ve görmenin de olanaklarını kullanarak “çok gözlü” bir “görme biçimi” edindiğini belirtir. Dirlikyapan’a göre “nesnel bağlaşıklık” ve “çok gözlülük” Cansever’i İkinci Yeni’den ayıran özellikler arasında sayılmalı; Edip Cansever İkinci Yeni dışında bir şair olarak değerlendirilmelidir.²⁷

Dilin imkânlarıyla, kimi zaman dilin kurallarını da bozarak söylenilmemişi ifade edebilmek, anlamı en iyi şekilde verebilmek ve bunu özgün bir söyleyişle gerçekleştirmek şiirin özünü oluşturmaktadır. Bu çalışmada dil ve anlatım özellikleri yönünden Edip Cansever şiiri ele alınmıştır. Edip Cansever’in söyleşilerinde ve düzyazı metinlerinde ortaya koyduğu şiir üzerine düşünceleri de dikkate alınarak gerçekleştirmek istediği şiirin özellikleri tespit edilmeye çalışılmıştır.

Bu çalışmanın amacı, Edip Cansever’in kullanmış olduğu sözcükleri, şiirindeki saptmaları, şairin genel dil yetisi içindeki dilbilgisi kullanımını saptamak, sesbilimsel, biçimbilimsel, sözdizimsel ve anlamsal açılardan dile getirdiği yeni kuralları ortaya çıkarmaktır.

Dilbilimsel yöntem, eserleri, koşutluk, yineleme, önceleme sapma ölçütlerine göre incelemektedir. Ünsal Özünlü’nün öncelemeler başlığı altında sınıflandırdığı sesbilgisel, biçimbilgisel, sözdizimsel öncelemeler bu çalışmada “Yinelemeler” alt başlığı içerisinde ilgili bölümlerde örneklendirilerek değerlendirilecektir. Ünsal Özünlü’nün “anlam öncelemeleri” olarak değerlendirdiği benzetme, eğretileme, kişileştirme, düz değişmece,

²⁷ Dirlikyapan, a. g. e, s. v.

ikilem ya da zıtlık, belirsizlik, abartma, arıksayış ise ilgili söz sanatları başlıkları altında ele alınacaktır. Bu ana ölçütlere bağlı inceleme sonucunda ortaya çıkan yapı taslağı ve söz sanatlarının incelenmesiyle şiirlerin yazınsallık değeri ortaya çıkarılmaya çalışılacaktır.

Yazım özellikleri, koşut ve bölük yapıları, büyük harfler, noktalama, dize yapıları da şiir dilinde önemli etkiler yaratmaktadır. Bu özellikler ilgili başlıklar içerisinde değerlendirilecektir. Yapı Kredi Yayınları tarafından 2005 yılında yayımlanan Edip Cansever'in bütün şiirlerinin toplandığı "Sonrası Kalır I. ve II." Adlı eserler incelemede esas alınmıştır.

BİRİNCİ BÖLÜM
EDİP CANSEVER'İN HAYATI VE EDEBÎ KİŞİLİĞİ
(8 Ağustos 1928 – 28 Mayıs 1986, Doğum ve Ölümü İstanbul)

1. EDİP CANSEVER'İN HAYATI

Babası Fazlı Cansever ve annesi Pembe Cansever Çankırı'nın Atkaracalar Köyü'nde doğmuşlardır. Atkaracalar Çankırı'nın kuzeybatısında Çerkeş ile Kurşunlu arasındadır. Fazlı Cansever, askerliğini İstanbul'da yaparken yavaş yavaş ticarete başlar. Kapalıçarşı'da, Uzunköprü'de, Keşan'da ve başka yerlerde panayır ve sergilerde alım satım işi yapar. Kendi başına dükkân açarak işine devam eder.

Edip Cansever, 1928 yılının Ağustos ayında Beyazıt'ta Soğanağa Mahallesi'nde doğmuştur. Daha sonra Haseki'de bir eve taşınmışlardır. Sevmediği çocukluk ve ilk gençlik yıllarını geçirdiği bu mahalledeki evlerinde yaşadıkları *Ben Ruhi Bey Nasılım* adlı şiir kitabında anlatılanlara kaynaklık edecektir. Çocukluk yılları Saraçhanebaşı'ndaki evde geçmiştir.

*“Edip Cansever, kendini tanımaya başladığı bu yıllar içinde erik hırsızlıklarını, Şehzade Camii'nin içinde kira ile bisiklete binmeleri, yaz günleri arsalarda gösteriler düzenleyen cambazları, itfaiye binasındaki müze... Ama en çok sinema biletlerini, yağmurlu havalarda sinema kapılarını sever ve 56. İlkokul'una gider.”*²⁸

Edip Cansever'in bu dönemle ilgili hatırladığı ayrıntılardan biri, yirmi-yirmi beş kedisi, iki erkek kardeşi ve kocasıyla yaşayan Nigâr Hanım'dır. Bu hanımın kardeşlerinden biri Kenan Bey'dir. Bir yıl Gelenbevi Ortaokulunda okuyan Edip Cansever'in yeni okulu Kumkapı Ortaokulunda velisi Kenan Bey olmuştur. Nigâr Hanım'ın diğer kardeşiyse Ahmet Hamdi Tanpınar'dır. İlk şiirlerini yazmaya başladığı o yıllar içinde bu şiirleri okuyarak eleştirilerde bulunan Tanpınar, Edip Cansever için önemli bir kişi olmuştur.

²⁸ Eray Canberk, *A'dan Z'ye Edip Cansever*, İstanbul: Yapı kredi Yayınları (Kitap-lık Dergisi 61. Sayısı Armağanı), Mayıs 2003, s. 26–27.

İkinci Dünya Savaşı'nın başladığı günlerde annesi, babası ve üç kız kardeşiyle birlikte Fatih'te bir apartman katına taşınırlar. Fatih'teki Millet Kütüphanesine giderek eski "Sanat" dergisi ciltlerini okur. Hafızasında kalan bu döneme ait izleri şöyle anlatır:

*"Kapıcı İsmail Efendi'yi anımsıyorum. Aynı zamanda dondurmacılık da yapardı. Akşamüstleri onu dondurma yaparken, arabasını süslerken seyretmek en büyük zevklerimden biriydi. Arabası bembeyazdı. Kırmızılar, morlar bile bembeyazdı. Beyazı ondan öğrenmiştim sanki. Bir de mahalledeki arkadaşlarımla Yenikapı'daki kum-kömür iskelesinden denize girmek tutku haline gelmişti bende. Deniz! Ne zaman eksildi ki yaşamımdan. Sonra kıl testeresiyle kontrplakları oyup oyup Yedi Cüceler yapardım. Bir de akşamüstleri belediye arabasıyla sulanan cadde ve caddenin ortasındaki ağaçlı bulvar değişik bir ülke gibi etkilerdi beni. O kadar arsa, o kadar çok bostan vardı ki yörede, otların, ağaçların kokusunu hâlâ duyar gibiyim bugün. Düşsem, bir yerim kanasa, kırmızının yanında yeşil bir leke de bulunurdu mutlaka."*²⁹

Cansever, İstanbul Erkek Lisesinde eğitimine devam eder ve 1946'da mezun olur. Bu dönemde edebiyata ilgisini şu cümleleriyle anlatmaktadır:

*"Yeni şiir akımını dikkatle, tutkuyla izliyorum. Tabii öykü kitaplarını ve romanları da. Milli Eğitim Bakanlığı yayınlarını da hiç mi hiç kaçırmıyorum. Yunan, Latin klasikleriyle 19. yüzyıl Rus edebiyatı beni iyiden iyiye sarıyor. Çehov ve Dostoyevski başucu yazarlarım. Türkiye'deki özgürlüksüzlüğü ve yoğun baskıyı duyuyor, bilinçli bir senteze varmak için edebiyat dışı kitaplar arıyorum. Altın Zincir, Kadın ve Sosyalizm (sanırım Sabiha Sertel'in çevirisi olacak.) Diyalektik Materyalizm, Sosyalizm ve Sosyal Mücadelelerin Umumi Tarihi, Nâzım'dan bir iki oyun ve ilk şiir kitaplarından bir ikisini bulabildiğimi anımsıyorum."*³⁰

Yüksek Ticaret Okulundan ayrılıp ticaret hayatına atılır. Kapalıçarşı'da antikacılık yapar.

Cansever'in askere gitmesinde 1947'de tanıştığı Salâh Birsell etkili olur. 1949 yılında Birsell askere gitmelerini önerir ve denizci olabileceklerini düşünür. Birsell'in tahmininin dışında

²⁹ Cansever, a. g. e, s. 26-27.

³⁰ Cansever, a. g. e, s. 27.

bir durumla karşılaşılır. Birsell, deniz sınıfına Cansever kara sınıfına ayrılır. Bu sırada Cansever evlidir ve kızı Nuran henüz bir yaşındadır.

Lise mezunu olduğu için, Ankara'ya yedek subay okuluna gitmeden önce Gelibolu'da iki ay kıta hazırlık eğitimi alır. Bu dönemde Orhan Veli'nin çıkarmaya başladığı "Yaprak" dergisini gözden uzak yerlerde okur ve Orhan Veli'nin şiirlerini ezberler.

Ankara'da yedek subay okulunda da durum aynıdır. Okula "Ulus" gazetesinden başka gazete girmemektedir. Kitap okumak yasaktır. Şiirsiz bir altı ay geçiren Edip Cansever, hafta sonları fırsat buldukça okur.

Okulun bitiminde İstanbul'a döner ve kısa bir izin yaptıktan sonra Trakya'da Hadımköy yakınlarındaki Ömerli'de topçu teğmeni olarak kıtanın askerî mahkemesinde görev yapar. Okumak için vakti çoktur artık; ama şiir yazmak için yine yoktur.

Askerlik dönüşü ticaret hayatına başlayan Cansever 1954 yılındaki Kapalı Çarşı yangınından ve çarşının tekrar onarılmasından sonra yeni bir yere taşınır. Bu yeni işyerindeki ortağı Mösyö Jak anlayışlı bir adamdır. Cansever dükkânın asma katını kendi için bir çalışma yeri olarak düzenler. Böylece asma kat Cansever'in Kapalı Çarşı'dan ayrılacağı 1970'li yıllara kadar, bir başka deyişle yirmi yıl süresince şairin yaratıcılığına tanıklık eder ve onun sığınağı olur. Kitaplarından dokuzunu burada yazar.

Cansever'in ilk şiirleri "İstanbul" dergisinde yayımlanır. Bu dergileri "Fikirler", "Edebiyat Dünyası" ve "Kaynak" dergileri izler.

Edip Cansever arkadaşlarıyla birlikte 1947 yılında "Edebiyat Dünyası" adlı bir dergi çıkarmaya niyetlenir. Daha sonra bu dergi için, 1940'larda edebiyatçıların ve sanatçıların uğrak yeri olan Elit Kahvesi'ne iki arkadaşıyla birlikte yazı istemeye gider. Kahvede pek çok edebiyatçıyla karşılaşır. Şiir poetikasını oluşturmada yol gösterici olan Salâh Birsell'le burada tanışır. Ayrıca Beyoğlu'ndaki Çiçek Pasajı meyhaneleri Cansever ve arkadaşlarının gözde mekânlarındandır.

1951 yılında şiirlerini kendi dergisi "Nokta"da yayımlar. Naim Tirali'nin çıkardığı "Yenilik"(1952 – 1957) dergisinde de zaman zaman şiirleri çıkmaktadır; ama bu yıllarda

şairleriyle, daha çok “Yeditepe” dergisinde yer alır. Cansever, “Yeditepe”de yayımlanan şiirleriyle tanır. ‘İkinci Yeni’ olarak adlandırılacak yenilikçi anlayışı getiren şairlerden biri olarak tanınır. 1950’li yılların ortalarında Ece Ayhan, Cemal Süreya, Turgut Uyar gibi İkinci Yeni şairleri olarak nitelenen şairlerin şiirleri Ankara’da “Pazar Postası”nda ve Salim Şengil’in çıkardığı “Dost” dergisinde, İstanbul’da “Yeditepe”de ve “a” dergisinde yayımlanır.³¹

1963’te Hüseyin Cöntürk, Turgut Uyar ve Asım Bezirci’nin Ankara’da çıkardıkları “Dönem” dergisinin 1. sayısında Cansever’in “Tragedyalar” şiirinin ilk bölümü yayımlanır.

1964 yılı sonlarında “Yeni Dergi” yayın hayatına girer. Memet Fuat’ın yönettiği bu dergiye özellikle İkinci Yeni şairlerini toplar. Cansever bu şairler arasında dergiye yine en sadık olanlardan biridir. Bu arada Cemal Süreya’nın yayımladığı “Papirüs” (1966 – 1970) dergisinde de zaman zaman şiirleriyle yer alır.

“Yeni Dergi” 1975 yılında kapandıktan sonra Cansever’in şiirleri, Enis Batur’un yönettiği ve 1978 – 1980 yılları arasında çıkan “Yazı” dergisinde, 1979’da çıkmaya başlayan ve Doğan Hızlan’ın yönettiği “Hürriyet Gösteri”de, 1981’de yayın hayatına giren “Adam Sanat” dergisinin ilk sayısında yer alır.

Tüm hayatı boyunca şiir yazmaktan vazgeçmeyen şair Edip Cansever, kışları İstanbul’da yazları Bodrum’da yaşamayı düşünür ve 1986 yılında Bodrum’da oturma kararı verir. İlhan Berk’in de yardımıyla küçük bir ev alır ve 1986 Mayıs ayında eşiyle birlikte Bodrum’a giderler. Kısa bir zaman geçtikten sonra Edip Cansever’in beyin kanaması geçirdiğini fark edip tekrar İstanbul’a dönerler. Cansever 28 Mayıs 1986’da aramızdan ayrılır.

2. EDEBÎ KİŞİLİĞİ

Edip Cansever, şiirin yaratıldıktan sonra insan gibi yaşadığına inanır. Bu inançla “kendimi yaşama hazırlar gibi kuruyorum şiiri” der. Şair, şiir yazmaya eğilimli olduğu

³¹ Canberk, a. g. e, s. 21.

zamanlarda esini kendi çağırarak o nereden ve nasıl geldiği bilinmeyen sesin sözcüklere dönüştüğünü söyler. Şiir yazma sürecini de şu sözlerinde görmekteyiz:

*“Şiirlerimi yazı makinesiyle yazarım. Yazarken aynı anda şiiri görmek önemlidir benim için. Ön çalışmalarım kalabalıklara karışmak, yolculuklara çıkmak, yıllardır bitiremediğim İstanbul’u adım adım dolaşmaktır. Bir de denizsiz yapamam. Yaşamım bir kıyının yaşamı gibidir.”*³²

Cansever, şiirde “*düşünceyi örtmek alışkanlığı yerine, onu açığa çıkarıp, şiirsel mutluluğa bu yoldan varmayı denemek. Yani düpedüz ‘düşüncenin şiiri’ni bulmak, onu yaratmak...*”³³ amacını taşımaktadır. Cansever’e göre değişik şiir alanları, ancak değişik düşüncelerle, düşünme yöntemleriyle kurulur. Dönemindeki şiiri “bir sürü öğelerinden soyarak, ‘sözlerle yeni biçimler kurmak’” şeklinde tanımlar.

Edip Cansever’e göre şiir, gereksinilen bir uğraş olmaktan öte, yaşama nedeni, değişik yaşam kesitlerini gözlemlerken çevresinde oluşmaya başlayan imge atmosferlerine yeni yörüngeler arama etkinliğidir. Bu şekilde şiirde hep yenilik peşinde olmuştur.

Cansever’e göre şiirde gerçek yenilik “salt kendimiz olan bölgelerdeki zenginliğin bulunup çıkarılmasıdır.”³⁴ Şiirlerinde, çelişkilerin dramına ya da bunların toplamı olan bir trajiğe geçme gereksinimi duyduğunu belirtir. Yeniliğin ve değişikliğin de bu şekilde ortaya çıktığını düşünür. Adnan Benk de Edip Cansever’in şiirini “aynı düzeydeki iki öğeyi, sıradan nesnelere sıra dışı bir yaşantıyı, dışa dönük ile içe dönüğü birleştirmek kaygısı”³⁵ olarak niteler.

Cansever, İkinci Yeni şiirini bir akım değil de şiirde yenileşme hareketi olarak değerlendirir:

³² Cansever, **a. g. e.**, s. 37–38.

³³ Cansever, **a. g. e.**, s. 41–42.

³⁴ Cansever, **a. g. e.**, s. 45.

³⁵ Benk, Adnan, Nuran Kutlu, Tahsin Yücel. “Yaşamı Besleyen Ölüm Üstüne” Der.: Edip Cansever, **Gül**

Dönüyor Avucumda, 5. Basım, İstanbul: Adam Yayınları, s. 121.

“ İkinci Yeni’ye gelince, bu deyimi ilk olarak ortaya atanlar, tutarsız bir anlayışı savunmak istemişlerdir; ‘sözcüklerin rastlantısallığına’, ‘şairin toplumsal bir görevi olmadığına’ inandırmışlardı kendilerini. İşte bu yanlış görüş, bu yanlış tanıtma yüzünden “İkinci Yeni” denen olguyu kimse benimsemek istemedi. Nitekim aynı düşünce önce yadırgandı, sonra da çürütüldü. Çünkü hem anlam, hem de toplumsal öz bakımından yüklü, olgun, yeni bir şiire varıldı. Burada şunu da belirtmek gerekir: “İkinci Yeni”ye bir akım niteliği kazandırmak, ikinci bir yanılığa düşmek olur. O, değişik şairlerin, değişik kişilikler kurduğu bir yenileşme alanıdır olsa olsa...”³⁶

Edip Cansever, farklı özellikler gösteren şiir ve şairler olması nedeniyle İkinci Yeni’nin kuramsal olmadığını savunmuştur.

Edip Cansever, İkinci Yeni’nin doğrudan doğruya bir tepki şiiri olmadığını öne sürer. Garipçilerin getirdiği yeniliği, verilen şiir örneklerini kendileri için gerçek bir şiir geleneği sayar. Çünkü Garipçiler sayesinde, böylesi geniş, böylesi sağlam bir şiir ortamı yaratılmıştır. “Soyut Somut” adlı yazısında bu konuyla ilgili olarak şöyle demektedir: “Yıkıcı bir şiir akımı bile yıktığı değerlerle beslenmek, geride bıraktığı dil, biçim, yapı özelliklerini kaynak yaparak güçlenmek zorundadır.”³⁷ Cansever’e göre geleneğe karşı da gelse şiir karşı çıktığı şiirden de mutlaka etkiler almış demektir. Bu nedenle Edip Cansever şiiri sürekliliği olan, değişen, yenilenen şiirdir. Edip Cansever’in şiirinde gördüğümüz özellikler şairin kendine özgü bir şiir oluşturduğunu göstermektedir.

Şiirinin her döneminde değişim ve yenilik görülmeyle birlikte, Edip Cansever’in vazgeçemediği, bağlı olduğu tek kuram TS. Eliot’ın “nesnel karşılık” kuramıdır. Edip Cansever, bu kuramın kendi şiirlerinde nasıl yer aldığını şu şekilde ifade etmektedir:

“ Her şeyi birtakım nesnelere vermeyi her zaman yeğlerim. Vazgeçemediğim bir şeydir bu. Eliot’ın nesnel karşılık kuramından yola çıkıyorsak coşkularımız, duygularımız, düşüncelerimiz şiire aktarıldığı zaman oradaki nesnel karşılıklarını bulmalı. Bir şiir içindeki nesnelere, içindeki yaşam biçimleriyle, ilişkilerle ve daha

³⁶ Cansever, a. g. e, s. 45–46.

³⁷ Cansever, a. g. e, s. 54.

*bir sürü öğeyle oluşturulur. Ve ben buna çok inanıyorum. Bu şiirlerde gereksiz ayrıntı sayılabilecek şeyler aslında bir fon gibi gerekli olan öğelerdir.”*³⁸

Somut- soyut şiir tartışmalarının yapıldığı bu dönem içinde Edip Cansever her ne kadar soyut ve kapalı şiir yazmakla eleştirilmişse şiirin bir soyutlama işi olduğunu kabul etmiş, fakat somutlama yapılmadan şiirde hiçbir şey elde edilemeyeceğini savunmuştur. Şiirdeki somutlama kaygısından ötürü “şiirsel dekor” oluşturma amacıyla şiirinde duyguların nesnel karşılığı bir takım öğeler kullanmıştır.

Edip Cansever’e göre soyut şiir: “*ne kapalı, ne anlamsız, ne de toplumcu olmayan şiirlerdir. Soyut şiir, olsa olsa daha yazılmamış bir şiirdir; bir de yazılmış görünüp de, belli bir şiir düzeninde yer almamış, geleneğinden kopuk, geleceğe yönelmemiş, salt ozanını ilgilendiren her türlü şiir soyuttur.*”³⁹

Edip Cansever’e göre mısra işlevini yitirmiştir; şiiri şiir yapan bir birim olarak yürürlükten kalkmış, bir ölçü olmaktan çoktan çıkmıştır. Şiire ölçü olarak ise düşşel ve ussal bir ölçü olmalıdır. “*Usla okunmalı, şiiri, usla biriktirmeli artık; mısra ile değil. Diyeceğim ille de bir ölçü gerekliyse, bu, düşünsel-ussal bir ölçü olmalı. Tek sesli şiirden çok sesli şiire yönelişteki en kapsamlı ölçü de budur.*”

Cansever’e göre dil, değişen koşulların, değişen düşüncelerin, değişen beğenilerin, doğal bir sonucudur. Düşüncenin durması demek, hayatın da durması demektir.

T. S. Eliot’un, bir kelimenin, bir imajın, bir durumun okuyucuda da aynı duyguları uyandıracak şekilde kullanılması olan “nesnel karşılık” kuramı, şiirlerinde nesnelere büyük yer tuttuğu bir dekor oluşturan Edip Cansever için oldukça önemli bir kuramdır. Cansever, “*Şiirlerim küçük insandan, küçük durumsal anlardan çok, insan dramını, yani bir çelişkiler, karşıtlıklar bütünlüğünü içermeye yönelik olduğundan, bu dekorun nesnelere*

³⁸ Benk, a. g. e, s. 106.

³⁹ Cansever, a. g. e, s. 56.

de, insanları da daha bir hareket halinde görünüyorlar sanırım.”⁴⁰ sözleriyle bu kurama verdiği önemi belirtirken ayrıca bir şairin işinin bir yerde kuramı da bozmak olduğunu söyleyerek, hep şiirin yeniye ve değişime dönük olması gerektiğini savunmaktadır.

Nesnelerin Edip Cansever’in şiirinde bu kadar önemli olmasının nedeni, şiirsel bir dekor oluşturma ilkesiyle ve onun söylemek istediğiyle yani şiirin amacı ile ilgilidir. Cansever, insanı, insanın sorunlarını evrensel bir yapıda ele alarak anlatmak istemektedir.

Edip Cansever’e göre gerçek maddedir, nesnelere. Özdemir İnce de Edip Cansever’in şiirinin bu nesnelere derinlemesine bakışını şu şekilde değerlendirir: “Nesnenin geçmiş ve geleceği temsil etmesine, göstermesine gerek yok Edip Cansever’in şiirinde (ya da bütün çağdaş şiirde), çünkü zaman üç boyutuyla şimdi var olan nesnenin kendisidir, kendisindedir.”⁴¹

Cansever özellikle uzun şiirlerinde bir sorunsalı kucaklamak, o sorunsalı genellikle yanıtız sorularla büyütmekten yana olduğunu söyler. Bu sözleri de ben’in belirsizliğinin çok yorumluluğu sağlamak amaçlı olduğunu gösteriyor.

Edip Cansever’in modernist oluşu ve insana yönelişi üzerine Ahmet Oktay’ın tespitleri ise şu sözleriyle ifadesini bulur: “Cansever, son kitabına kadar hep özcü bir şair olarak kaldı, söylemek bile fazla: Modernistti. Gelgelelim bu modernizmi moda olarak değil, çağcıl ve güncel olanın, dahası insanal olanın iletilmesinin zorunlu bir ögesi olarak alıyordu.”⁴²

Dünyaya bakışının ürünleri olan “usla okunan, usla biriktirilen” şiirlerinde Edip Cansever, insanı, insanla gelen en çağdaş sorunları karşılayabilecek şiirin çok sesli bir şiir olması gerektiğini savunur. Uzun şiirlerinde ise bir sorunsallık söz konusudur. Bu bakımdan, belli bir konusu olabileceği gibi, bir temayı da işleyebilir. Belli bir konuyu ya da temayı ele alırken öykü ve tiyatro gibi öğelerden yararlanmıştı.

⁴⁰ Cansever, “Şair Yaşadığı Zaman Diliminin Dışına Çıkabilir”, **Gösteri**, Sayı 2, Ocak 1981, s. 6.

⁴¹ Özdemir İnce, “Edip Cansever: Yani O Kendine Sürgün Olan”, **Tabula Rasa**, İstanbul: Can Yayınları, 1992, s. 126.

⁴² Ahmet Oktay, **Şair ile Kurtarıcı**, İstanbul: Korsu Yayınevi, 1992, s. 93.

Edip Cansever, *Oteller Kenti* üzerine yaptığı bir konuşmada, “düzyazısal şiir” deyimini kullanır. Cansever’e göre, bütün sanatsal türler, şiirin potasında eriyebildiğince, şiirin doğal gereçleridir. “Düz yazıya geçmiş ozan anlamı genişletip yoğunlaştırıyor. Mısra yerine devinim, mısrayı ölçü almak yerine usu ölçü yapmak” yoluna gitmiştir. *Şairin Seyir Defteri* şiir kitabıyla birlikte şiirde şarkı sözleri, atasözleri, halk türküleri, halk şiirleri, ilanlar, afişler, halk arasında kullanımı yaygın argo deyişler ve buna benzer kalıpları olduğu gibi değil değiştirerek ve şiirin içinde eriterek kullandığı görülmektedir. Şair bu şekilde her döneminde şiire yenilikler katmaya çalışmış değişimin ve yeniliğin savunucusu olmaya devam etmiştir.

Şiirde, dış ses ve iç sese daha az önem verirken, şiirde akustik bir yapıya ulaşmaya çalışmıştır. Şiiri bir yapı ve bir mimari olarak ele alıp seslerin dağılımını, tıpkı konser salonundaki gibi şiirsel yapıda dağıtmak ve ortaya çok değişik bir ses çıkarmaya çalışmak Edip Cansever’in amacıdır. Bu düşüncesinin örnekleri *İlk yaz Şikâyetçileri* adlı şiir kitabında vermiştir.

İkinci Yeni dönemi ve Edip Cansever şiiriyle ilgili olarak en çok tartışılan konulardan biri olan soyut ve somut yaklaşımıyla ilgili olarak Cansever kendi yolunu şu şekilde çizer: “*Yapacağım iş -ama doğru ama yanlış- soyut-somut ikilemini kaldırmayı denemek...*”⁴³

Edip Cansever, şiirindeki sorgulama unsurunun bu kadar çok olmasının nedenini ise “duyulmamış duyguların tarihçisi” olarak sorulacak çok sorusu olması ve bunları kendi kendine sorması olarak değerlendirir. Şair bu şekilde içinde yaşadığı toplumun, çevrenin ve kendinin bilincine daha iyi varabilmeyi ister. Şiirlerinde bireyi toplum içinde somut olarak görünür duruma getirmek ve daha derinlere inerek bireyin içsel dramını kurcalamak çabasıdadır. Sorular sormaya ve bu soruları çoğaltmaya çalışır. Yazdıkça bilmediklerine, tanımadıklarına, daha önce düşünülmemiş, söylenilmemiş ulaşmaya çalıştığını belirtir.

⁴³ Cansever, *a. g. e.*, s. 54.

3. ESERLERİ:

Edip Cansever 58 yıllık ömrüne 17 şiir kitabı sığdırmış, hayatının büyük bir kısmını yalnızca şiir yazarak sürdürmüştür. Cansever'in, 1981'e kadarki şiir kitaplarının toplu baskısı olan *Yeniden* ve 1982'deki *Toplu Şiirlerinde* ilk kez yayımlanan *Eylülün Sesiyle* adlı kitapları da sayılırsa, sağlığında yayımlanmış 18 kitabı vardır. Ölümünden sonra yayımlanan son şiirleri, düzyazıları, söyleşiler ve hakkında yazılanlar, *Gül Dönüyor Avucumda* (1987) adlı kitapta toplanmıştır.

Kendisinin yok saydığı ilk kitabı *İkindi Üstü* 1947'de çıkmıştır. Uzunca bir aradan sonra 1954'te *Dirlik Düzenlik* (Yeditepe Yayınları) yayımlanır. Cep kitabı boyutundaki bu kitap 80 sayfa ve kapağında da Matisse'in bir deseniyle basılır. Kitabın içinde de Sabri Berkel'in resimleri vardır.

1957 yılında yayımlanan *Yerçekimli Karanfil* (Yeditepe Yayınları) yine cep kitabı boyutunda ve 64 sayfa olarak yayımlanmıştır. Kapak kompozisyonunu Orhan Peker hazırlamıştır.

1958'de yayımlanan *Umutsuzlar Parkı* (Yeditepe Yayınları) büyük boyutlu (13,5 x 19,5) ve 80 sayfadır. Bundan sonraki kitapları da bu boyutta basılmıştır. 1959'da *Petrol*, 1961'de *Nerde Antigone*, 1964'te *Tragedyalar*, 1966'da *Çağrılmayan Yakup*, 1970'te *Kirli Ağustos*, 1974'te *Sonrası Kalır*, 1976'da *Ben Ruhi Bey Nasılım*, 1977'de *Sevda ile Sevgi*, 1980'de *Şairin Seyir Defteri*, 1981'de *Yeniden*, 1982'de *Toplu Şiirler*, 1982'de *Bezik Oynayan Kadınlar*, 1984'te *İlkyaz Şikâyetçileri*, 1985'te *Oteller Kenti* ve ölümünden sonra da *Gül Dönüyor Avucumda* yayımlanmıştır.

4. ÖDÜLLERİ

Edip Cansever, 1957'de yayımlanan *Yerçekimli Karanfil* kitabıyla 1958 Yeditepe Şiir Armağanı'nı, 1976 yılında basılan *Ben Ruhi Bey Nasılım* kitabıyla Türk Dil Kurumu 1977 Şiir Ödülü'nü, 1981'de *Yeniden* (Bütün şiirleri) kitabıyla 1981 Sedat Simavi Vakfı Edebiyat Ödülü'nü aldı.

İKİNCİ BÖLÜM

EDİP CANSEVER'İN ŞİİRİNDE EDEBÎ SANATLAR

Edip Cansever şiirinde dil ve anlatım unsurlarından edebî sanatlar konusunu incelerken Cem Dilçin'in *Türk Şiir Bilgisi* adlı kitabını temel aldık. Cem Dilçin'in kitabında edebî sanatlar "söz sanatları" ana başlığı altında üç bölüme ayrılmıştır. Bunlar: mecazlar, anlamla ilgili sanatlar, sözle ilgili sanatlardır. Çalışmanın bu bölümünde edip Cansever'in şiirinde tespit ettiğimiz sanatları ilgili başlıklar altında göstereceğiz.

1. MECAZLAR

Mecaz sanatı, söze güzellik, canlılık ve daha etkili bir güç vermek için yapılır. Türkçe, mecazlar bakımından çok zengin bir dildir ve mecaz sanatları Türk edebiyatında çok kullanılmıştır.

Edip Cansever şiirinde mecaz-ı mürsel, kinaye ve tariz sanatıyla ilgili örnek tespit edemedik. Nutka getirme, söyletme, konuşmayan varlıkları konuşurma, dile getirme sanatı olan intak sanatına ait örnek tespit edemedik. Kişileştirme sanatını kullanan şair, nesnelere konuşurmak yerine onların duygularını düşüncelerini bir anlatıcı gibi kendisi belirtmiştir.

1. 1. TEŞBİH (BENZETME)

Bir nesnenin, bir olayın ya da durumun özelliğini anlatabilmek için insanoğlu, her dilde benzetmelerden (simile) yararlanır.

Yazın ürünlerinde, özellikle de şiir dilinde benzetmeler, etkileyici, anlatıma güç verici ve şiiri okuyan/dinleyen zihninde, anlatılanı canlandırıcı öğelerdir; özgün benzetmeler şiirin etkisini artırır.⁴⁴

⁴⁴ Doğan Aksan, *Cumhuriyet Döneminden Bugüne Örneklerle Şiir Çözümlenmeleri*, Birinci Basım, Ankara: Bilgi Yayınevi, Aralık 2003, s.43.

Cem Dilçin bu sanatı, sözü daha etkili duruma getirebilmek için, aralarında türlü yönlerden ilgi bulunan iki şeyden, benzerlik bakımından güçsüz durumda olanı nitelikçe daha üstün olana benzetmek olarak tanımlar. Sözcükler gerçek anlamında kullanılır. Teşbihin dört ögesi vardır: benzeyen, benzetmelik, benzetme yönü, benzetme edatı.

Bu ögelerin şiirde bir arada kullanımlarına göre dört türü bulunmaktadır. Ögelerin tamamı bir arada yer alıyorsa buna *ayrıntılı benzetme* (teşbih-i mufassal) denir. Benzetme yönü söylenmemiş olan benzetmelere *kısaltılmış benzetme* (Teşbih-i Mücmel, Teşbih-i Muhtasar), benzetme edatı bulunmayan benzetmelere *pekiştirilmiş benzetme* (Teşbih-i Müekked), yalnız benzetilen ve benzetmelik ögeleriyle yapılan benzetme edatı ve yönü söylenmeyen benzetmelere ise *uz benzetme* (Teşbih-i Belîğ) denir. Dört ögenin söylenmesiyle yapılan benzetmeye oranla daha güzel olduğu için uz benzetme daha çok kullanılır.

1.1.1 Tam Teşbih (Teşbih-i Mufassal, Ayrıntılı Benzetme)

Edip Cansever, benzetmelerde benzeyen ve benzetilen arasındaki ilgileri, benzetme yönünü alışılmışın dışında, yeni ve farklı bağlantılar kurarak oluşturmuştur.

Örneğin raki içiyoruz, içimize bir karanfil düşüyor gibi

....

Bak nasıl, beyaza keser gibisine yedi renk

Birleşiyoruz sessizce

(YERÇEKİMLİ KARANFİL, *Yerçekimli Karanfil*, s. 103.)

Bu dizelerde şair içine düşen aşk, sevinç duygularını ‘içine bir karanfil’ düşmesine benzetmiştir. İki aşığın bir olmasını ise yedi rengin tek bir renkte birleşmesine benzeterek ‘beyaza kesercesine’ söyleyişiyle vermiştir.

En saklı yerinden en güzelliğin çıkıyor

Ansızın doğan hayvanlar gibi güzel

(YERÇEKİMLİ KARANFİL, *Kaybola*, s. 116.)

Yani şu eskiden beri olan kendini, bombalar gibi atılan kalabalığa

Ortalık – onu aldığın yere koy- içi görünen saatler gibi
 Birden sevişmeye koyuluyor; ansızın alışmış gibi tütüne
 Ortalık – onu aldığın yere koy- eli görünen buz dağları gibi

(YERÇEKİMLİ KARANFİL, *Anahtar Deliği*, s. 110.)

Yukarıyı düşünüyorum, bir aşağı katta oluşumdan
 Dört duvar, bir buzdolabı, naylona benzer bir gök
 Bütün o zehir gibiliği soğumuş şeylerin
 Anlıyorum bir aşk akımıdır dolanıyor üstümde.

(YERÇEKİMLİ KARANFİL, *Aşkın Radyoaktivitesi*, s. 97.)

Soğuk su tadında kadın yüzleri
Bir eski havada belirsizliğe giden
Dört nala atlar gibi bitmezlik içinde

(UMUTSUZLAR PARKI, *Amerikan Bilardosuyla Penguen*, s. 140)

1.1.2. Pekiştirilmiş Benzetme (Teşbih-i Müekked)

Söylenmeyen benzetme⁴⁵ olarak da niteleyebileceğimiz teşbihin bu türüyle ilgili örnekler de Edip Cansever'in şiirinde yer almaktadır.

Bir balık ellerimde
Balıktan bir göz ellerimde
 Kirpiksiz, tuzlu, kesin

(YERÇEKİMLİ KARANFİL, *Kesin*, s. 95.)

Bu örnekte şair “balıktan bir göz ellerimde” derken balığın gözleri, balığa bakan kişinin gözleri ile bakma eylemine vurgu yapar. Elde tutulan balık değil de artık bir gözdür, bakma eylemiyle var olan bir gözdür.

Yazıldı saatin üç buçuk olduğu havaya
Boşandı taptaze üçler halinde bir yağmur

⁴⁵ İ. Sami Akalın, *Edebiyat Terimleri Sözlüğü*, İstanbul: Varlık Yayınları, Aralık 1965, s.

(UMUTSUZLAR PARKI, *Umutsuzlar Parkı*, s. 180)

Ayrıntılar, farklı algılar arasında ilgiler kuran Cansever insanın hissettiklerini benzetmeler aracılığıyla daha yoğun anlatmıştır. Aşağı örnekte “ürperti”yi anlatırken farklı duyumlardan yararlanmıştır.

Nasıl ki balıkları seviyorsunuz apaçık

Öyle

Nasıl ki okşuyorsunuz ipekli kumaşları

Öyle

Bir sabun elliyorsunuz kaygan, yumuşak

Belli bir ürperti içinizde.

(UMUTSUZLAR PARKI, *Sığınak*, s. 195)

Her yalnızlık biraz ihtilâl

(PETROL, *Robespierre*, s. 219)

1.1.3. Kısaltılmış Benzetme (Teşbih-i Muhtasar)

Edip Cansever’in şiirinde yer alan kısaltılmış benzetmeler şairin şiirinin anlaşılmasının zor olduğu, kapalı olduğu yorumlarının nedenlerinden biridir. Bazı benzetmelerde benzetme yönü ve ilgisinin ne olduğu zor anlaşılmaktadır. Şiirlerinin zor anlaşılır ve kapalı şiir olması yönündeki eleştirilerin nedenlerinden birisi benzetmelerindeki bu özelliktir.

Aşağıdaki örnekte delikanlılar “dalyan”a benzetilmiştir. Aradaki benzetme ilgisi delikanlılarının görünüşü olarak iri yapılı olmalarıdır. İki unsur arasındaki bu ilgi, benzetme yönü belirtilmemiştir.

İzmir batakhanelerine geceleri

Dalyan gibi delikanlılar girer çıkardı.

(İKİNDİ ÜSTÜ, *Ekim Aylarında*, s. 19.)

Rüyalarında ceylân gibi kadınlar görürler.

(İKİNDİ ÜSTÜ, *Beyoğlu’nda Gece*, s. 22.)

Bu dağ gibi çuvallar benim mi sizin mi

(DİRLİK DÜZENLİK, *Bir Kara Borsacının Şairlere Öğüdü*, s. 62.)

Bir aşk, kahveye vurmuş asker ağızları gibi

(UMUTSUZLAR PARKI, *Amerikan Bilardosuyla Penguen*, s. 141)

Yaslı bir kadın gibi gözleri kendine bakan

Kendine baktıkça da çocukları olan hüzünden.

(PETROL, *Kumcul*, s. 227)

1.1.4. Teşbih-i Belîğ (Uz Benzetme)

Benzetme yönü ve benzetme edatının söylenmediği benzetmelerdir. Sadece benzeyen ve benzetilen unsurlar vardır.

Şair aşağıdaki örnekte kişinin yüzündeki yaşama sevincini “ordu”ya benzetmiştir. Ordunun saldırıya geçmiş haliyle yaşa sarılma ve yaşama sevinci duyma duyguları özdeşleştirilmiştir.

Sana her zaman söylüyorum, senin yüzünde gülmek var

Bakınca bir yaşama ordusu çıkıyor aydınlığa

(YERÇEKİMLİ KARANFİL, *Kaybola*, s. 116.)

Ben onlara denizi getiren adam;

Bahriye neferi...

(Sonrası Kalır I, İKİNDİ ÜSTÜ, *Deniz şiirleri*, s. 23.)

Sen o karanfile eğilimsin, alıp sana veriyorum işte.

...

Derken karanfil elden ele

Görüyorsun ya bir sevdayı büyütüyoruz seninle

(YERÇEKİMLİ KARANFİL, *Yerçekimli Karanfil*, s. 103.)

Bir ağaç işliyor tıkr tıkr yanımızda

(YERÇEKİMLİ KARANFİL, *Yerçekimli Karanfil*, s. 103.)

Bana ay diye yutturdu pembecikleriyle bir kızı

(YERÇEKİMLİ KARANFİL, *Var Var*, s. 102.)

Yalnızca benzetilen ve benzetmelik öğeleriyle yapılan ve dört ögeyle yapılan benzetmelere göre tercih edilen bu sanatın Edip Cansever şiirlerinde ustalıkla kullanılmış olduğunu görüyoruz.

1.2. İSTİARE (EĞRETİLEME)

Ödünç alma, bir sözün gerçek anlamını kaldırarak, benzerliği olan diğer bir anlamı iğreti olarak verme⁴⁶ anlamlarında kullanılan istiare, bir şeyi kendi adının dışında, türlü yönlerden benzediği başka bir şeyin adıyla anma sanatıdır.

Anlambilim incelemelerinde benzetmeleri *eğretileme* ya da *deyim aktarması* (Yun. *metaphora*) adı verilen söz sanatının ilk evresi, ilk aşaması olarak kabul ediyoruz.⁴⁷ İstiare, hem bir mecaz hem de bir benzetme sanatıdır. Benzetmenin temel iki ögesinin yani benzetilen ile benzetmeliğin, birinden birinin kullanılmasıyla yapılır.⁴⁸

1.2.1. Açık İstiare (İstiare-i Musarraha, Açık Eğretileme)

Edip Cansever'in vazgeçemediği şiirde dekor yaratma tekniği eğretileme sanatını kullanırken seçtiği benzeyenlerle bir kez daha ortaya çıkmaktadır. Şiirlerinde kullandığı imgeler vermek istediği duyguyu yansıtan bir yapı oluşturur.

Onunla barınıyordu ayrıca, onunla bu ipi kopmuş gökyüzleri

(YERÇEKİMLİ KARANFİL, *Anahtar Deliği*, s. 108.)

⁴⁶ Seyit Kemal Karaalioğlu, *Edebiyat Terimleri Kılavuzu*, İstanbul: İnkılâp ve Aka Kitapevleri, 1975, s. 174.

⁴⁷ Doğan Aksan, *Şiir Dili Türk Şiir Dili*, Ankara: Engin Yayıncılık, 2005, s.119.

⁴⁸ Cem Dilçin, *Türk Şiir Bilgisi*, Dördüncü Baskı, Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları, 1997, s. 414.

‘Barınmak’ eylemiyle gökyüzlerinin de sığındığı bir “ev, yer” eğretilmesi yapılmıştır.

Kahvenin etrafında şiiirler uçuşur

(DİRLİK DÜZENLİK, *Dirlik Düzenlik*, s. 89.)

Şiiirler kuşlar gibi uçuşur. Kendisine benzetilen “kuş”tur.

Vay ışıklar vay! hep birden çinkoya mavi,

Akıntısı aya doğru uzanan

(YERÇEKİMLİ KARANFİL, *Yerçekimli Karanfil*, s. 103.)

Belki de ellerimiz mi? biraz ince, biraz da çok kelimeli

(YERÇEKİMLİ KARANFİL, *Ey*, s. 93.)

1.2.2. Kapalı İstiare (İstiare-i Mekniye, Kapalı Eğretileme)

Düzdeğişmeceye karşıt olarak, dizisel bağlantılar düzleminde, ortak anlambirimcikler kapsadıklarından aralarında eşdeğerlik ilişkisi kurulan anlamlı öğelerden birini diğerinin yerine ve karşılaştırma yapılmasını sağlayan sözcükleri kaldırarak kullanma sonucu oluşan değişmecelerdir.⁴⁹

Böyle gün ışığında sabahları,

En güzel şiiirlerimi yazmışımdır.

İnsanlar aydınlığa karışınca;

O da her zamanki gibi,

Şarkı söyleyecek, giyinecek,

....

(İKİNDİ ÜSTÜ, *Gün Işığında*, s. 26.)

⁴⁹ Berke Vardar, **Açıklamalı Dilbilim Terimleri Sözlüğü**, İstanbul: Multilingual Yayınları, 2002, s. 89.

“Gün Işığında” şiirinde, insan gibi şarkı söyleyecek, giyinecek olan “şiir”dir. Şiirin tamamına yayılan temsili bir eğretileme yapılmıştır. “Şiir” bir insan gibi günlük hayata karışır, yaşar. Bu yönüyle de şiir kişileştirilmiş, teşhis sanatı yapılmıştır. Ayrıca somutlaştırma da var diyebiliriz. Kişileştirmenin ve somutlaştırmanın birlikte kullanıldığı örnekler diğer şiirlerinde de rastlanmıştır.

Caddelerden geçecek güler yüzle,
Giriverecek bir pastacı dükkânına,
Biraz sonra un kokacak elleri,
...

Rüzgârlar yakardı ayak bileklerimi,
İçimi en güzel sevdalar sarmıştı.

(İKİNDİ ÜSTÜ, *Sıcak Haziran Geceleri*, s. 27.)

Hadi! çağımızın aklıyla konuşmıyan ilk adamı geliyor.

(YERÇEKİMLİ KARANFİL, *Anahtar Deliği*, s. 110.)

1.2.3. Yaygın İstiare (İstiare-i Temsiliye, Yaygın Eğretileme)

Bir varlığa ya da kavrama asıl adını değil de benzediği başka bir varlığın adını vermek sanatı olan eğretilemenin bu türünde benzetme şiirin bir bölümünde ya da şiirin tamamında kullanılmaktadır.

Kesile kalmış bir ot
Bir çıkıntı ay yuvarlağında.
Susmak, o ölüme denk susmak
Var ya,
Bir tüfektir işte insanda

(İKİNDİ ÜSTÜ, *TÜFEKKK*, s. 106.)

Şiirin tamamında tüfek ve insan benzetmesi yapılmıştır. Diğer şiirlerinde de şiirin tamamına yayılan benzetmeler ve içerik bütünlüğü oluşturan örneklere rastlanmaktadır.

Bir tüfektir her sokağın ucu

Siyaha kapalı at

Patladı patlayacak

İçine dönük pencere

Sert adım

Tek kelime

Adının çıkardığı ses

Bir çekmece bir kutu

Bir tüfektir bunlar doğrusu

(İKİNDİ ÜSTÜ, *TÜFEKKK*, s. 105.)

1.3. SOMUTLAŞTIRMA

Edip Cansever'in şiirinde oldukça çok bulunan bir kullanım somutlaştırmadır. Nesnel bağlılaşıklık kuramına sıkı sıkıya bağlı olduğunu belirten Cansever, şiirinde nesnelere işlevi şiire “dekor” oluşturmaktır. Soyut kavramlar bu şekilde somutlaştırılarak şiirde yer alır. Somutlaştırmayla ne yapmak istediğini Cansever şu sözleriyle anlatmaktadır:

“ Ben insanın içsel ve dışsal dramını yazmaya çalışıyorum. Bu karmaşık dünyayı sergilerken de, hem insanın hem de nesnelere boyutlarını çoğaltmam kaçınılmaz oluyor. Bölüp parçalamakla, sonra da bütünlükle, çok yanlı bir uzamsal konum elde ettiğimi sanıyorum. Nesnelere didik didik etmem, insanı didik didik etmemden kaynaklanıyor bir bakıma. Her şiirimde bir dekoru, yani bir ‘nesnel alt yapısı’ var. İnsanın doğal göstergesidir nesnelere.”⁵⁰

Zeliha Güneş, “Cemal Süreya'nın Şiir Dili” adlı kitabında Cemal Süreya şiirinde de görülen bu kullanımları “somutlaştırma” başlığı altında incelemiştir.⁵¹ Edip Cansever şiirlerinde de görülen bu yapıyı Zeliha Güneş'in çalışmasını esas alarak örnekleriyle inceleyeceğiz.

⁵⁰ Cansever, a. g. e, s. 97.

⁵¹ Zeliha, Güneş, *Cemal Süreya'nın Şiir Dili*, Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları, 2007, s. 62-69.

Pencere yanındaydı gökyüzü yanında

Uzandı masaya sonsuzu koydu

...

Masaya biranın dökülüştünü koydu

Uykusunu koydu uyanıklığı koydu

Tokluğunu açlığını koydu

(DİRLİK DÜZENLİK, *Masa Da Masaymış Ha*, s. 52.)

Sonsuz masaya koyulabilecek bir nesne niteliğinde somutlaştırılmıştır. Bu şiirin tamamında soyut kavramları, hareketi sanki tutulabilen, masaya koyulabilecek bir nesne halinde düşünerek “koyma” eylemiyle kullanmıştır.

Gözlerim bir balığın onu tutma denizlerinde

Gözlerim bir balığın.

(YERÇEKİMLİ KARANFİL, *Kesin*, s. 95.)

Gözlerin bir denize bakması ve bir balığı tutma amacı, isteği taşıması somutlaştırılarak anlatılmış. Bu istekle gözlerin balığa ait olması anlamı verilmiş. Cansever özellikle “göz ve bakmak eylemi” üzerine pek çok benzetme, somutlaştırma yapmıştır. “Yerçekimli Karanfil” şiir kitabının bir bölümüne “Bakmalar Denizi” adını vermiştir.

Bakmalar görüyorum bütün gün türlü bakmalar

Gördüm suyunki yumuşak, gördüm ağacınki katı

Bu örnekte duyular arası aktarma da yapılmıştır. Suyun bakmasının yumuşak olduğunu görerek anlıyor ve bu şekilde ‘görmeler’i de somutlaştırmıştır.

“Soyut” şiir olarak eleştirilen Cansever şiiri soyut kavramların somut karşılıklarla somutlaştırılması, somut varlıkların ise başka varlıklarla da ilişkilendirilerek şiirsel bir işlev kazandığı görülüyor. Cansever de soyut ve somutu şiirinde dengelemeye çalıştığını belirtmiştir.

Kar yağacak, bembeyaz olacak unutulmuşluğun.

(EYLÜLÜN SESİYLE, *Üçlükler*, s. 237)

(Altını çizdim havadaki yankının)

(ŞAİRİN SEYİR DEFTERİ, Bir Şiir Yazılırken, s. 188.)

Yalnızlık üç beş kişi

(SEVDA İLE SEVGİ, *Bu gemi Ne Zamandır Burada*, s. 150)

Bir eriyik ya da ceset gibi

Ölümümü değil, ölümlülüğümü sadece

(SEVDA İLE SEVGİ, *Bilmezsin Bu Yolları Sen*, s. 143)

Ve yere bırakmamak ister gibi sözünü

(BEN RUHİ BEY NASILIM, *Bir Otel Kâtibi*, s. 78.)

1.4. MECAZ-I MÜRSEL (DÜZDEĞİŞMECE)

Bir sözün, gerçek anlamının dışında benzetme amacı gütmeyen kullanmadır. Benzetme yapılmaksızın sonucun neden, kapsayanın kapsanan, bütünüün parça, genelin özel, somut adın soyut kavram yerine kullanılması yoluyla oluşan değışmece türüdür.⁵² Eğretilmeye karşıt olarak, tümcede dizimsel bir bağlantı kuran ya da belirten gerçeklik düzleminde yan yana bulunan öğelere ilişkin olarak benzetme yapılmaksızın sonucun neden, kapsayanın kapsanan, bütünüün parça, genelin özel, somut adın soyut kavram yerine kullanılması yoluyla oluşan değışmece türüdür.⁵³

Aşağıdaki örnekte Molière'in adı eserlerini hatırlatacak onları belirtecek şekilde kullanılmıştır.

Büyük bir tiyatrodaki Molière'i oynuyorlar, bizse – alışkanlık

(YERÇEKİMLİ KARANFİL, *Altın Ayak*, s. 130)

Siirtli iki göz...

⁵² Vardar, a. g. e, s. 85.

⁵³ Berke Vardar, **Açıklamalı Dilbilim Terimleri Sözlüğü**, İstanbul: Multilingual, 2002, s.85–86.

(UMUTSUZLAR PARKI, Çember, s.151)

Yukarıdaki örnekte ise Siirtli olan bir insanın gözleri söylenerek gözlerin sahibi olan o kişi belirtilmiştir. Dikkat aynı zamanda o kişinin bakışına yoğunlaştırılmıştır.

1.5. TEŞHİS (KİŞİLEŞTİRME)

Cem Dilçin'e göre kişileştirme "İnsan dışındaki canlı ve cansız varlıkları, düşünen, duyan ve hareket eden bir insan kişiliğinde göstermek, kişileştirmek"⁵⁴ tir. Seyit Kemal Karaalioğlu ise "Tanı, tanılama, şahıslandırma, şekil ve surat verme, ne olduğunu anlama ve canlılaştırma"⁵⁵ şeklinde tanımlar. Kişileştirme yapılırken teşbih, istiare ve intak sanatlarından da yararlanır.

Böyle gün ışığında sabahları,
En güzel şiirlerimi yazmışımdır.
İnsanlar aydınlığa karışınca;
O da her zamanki gibi,
Şarkı söyleyecek, giyinecek,

(İKİNDİ ÜSTÜ, *Gün Işığında*, s. 26.)

Şiire insan özellikleri yüklenerek "şiiir" kişileştirilmiştir.

Masa da masaymış ha
Bana mısın demedi bu kadar yüke.

(DİRLİK DÜZENLİK, *Masa da Masaymış Ha*, s. 52)

Evime gelince oturduğunuz
İskemleler konuştu.

(DİRLİK DÜZENLİK, *Fıldırftış*, s. 57)

Sokak büyür de büyür
Alır başını gider

⁵⁴ Dilçin, a. g. e, s. 419.

⁵⁵ Karaalioğlu, a. g. e, s. 381.

(DİRLİK DÜZENLİK, *İbrahim'in Evi*, s. 86)

Bir şemsiye göğe öykünüyorken arada bir

(UMUTSUZLAR PARKI, *Çember* s. 145)

Bir karıncayı selamlıyorlar; besili, siyah

...

“Günaydın” diyorlar atılmış bir kağıt parçasına

...

Birinci katta bir kibrit çöpü oturuyor

(UMUTSUZLAR PARKI, *Umutsuzlar Parkı*, s. 159)

2. ANLAMLA İLGİLİ SANATLAR

Anlamla ilgili sanatlardan tenasüp(ilgileme) , Leff ü neşir (dürüp yaymaca), sihr-i helal(çifte ilgi), istihdam (çiftleme) sanatlarıyla ilgili örnek tespit edemedik. Şair bu sanatları kullanmış olsa bile bütün şiirleri düşünüldüğünde oldukça az bir oranda olmalıdır. Şiirlerde mübalağa, tezatlar, tekrar sanatı oldukça çok örnekle görülmektedir.

2.1. TEVRİYE (ARTSAMA)

İki ya da ikiden fazla anlamı olan bir sözcüğü bir dize ya da beyit içinde yakın anlamını söyleyip uzak anlamını kastetmektir.

Edip Cansever şiirinde aşağıdaki örnekte böyle bir kullanım tespit ettik.

Gebe karnıyla bir kadının

Güneşin döndüğü tepsiye urmuşlukla

Vay!çiçekleri, kedileri bakmak bakmak yapan elim

(YERÇEKİMLİ KARANFİL, *Var Var*, s. 101.)

“Vurmak” sözcüğü Türkçe sözlükte ‘darbe şeklinde vurmak’ ve ‘yansımak’ anlamlarını taşımaktadır. Bu örnek için iki anlam da düşünülebilir. “Bakmak” sözcüğü ise ‘görme eylemi’ ve ‘yetiştirmek, ilgilenmek, beslenmek’ anlamlarıyla ikinci dizede kullanılmıştır

2.2. TECAHÜL-İ ÂRİF (BİLMEZDEN GELME)

Bilmezlenme, bilinen bir şeyi nükteye dayandırarak bilmiyor görünmeye, gerçeği bilmiyormuş gibi davranma sanatıdır.⁵⁶ Ne hiç bilmemektir, ne de bildiğini saklamaktır. Bildiğini türlü nedenlerle bilmezlenerek, dolaylı yönlerden anlatmaktır. Bunu yaparken de mübalağa ve istifham sanatlarından yararlanır.⁵⁷ İstifham sanatında nükte yapmak özellikle yapılan bir kullanım olmadığından tecahül-i ârif’ten ayrılır.

Bir dünya görmüşüm keyfimce,
İnsanları ve düşünceleri bana benzer.
Değişivermişim

(İKİNDİ ÜSTÜ, *Sarhoşluk*, s. 44.)

Damın altında kaç sıra tuğla eksik eksik
Niyedir bilmiyorum pencere koysak mıydı adını?

(YERÇEKİMLİ KARANFİL, *Var Var*, s. 101.)

İspinoz düşünür müydü?
Deli olan kaşınır mıydı?

(YERÇEKİMLİ KARANFİL, *Buz Gibi*, s. 115.)

Şairin çok kullandığı sorgulama tekniğini bu örnekte de görüyoruz. Şair cevabını bildiği bu soruları sorarken bilmemezlikten gelir ya da farkına varamadığı durumlarla ilgili bilmezliğini gösterir.

Burnum mu kanadıydı ne; ispirto, pamuk, sırtüstü yatmak

...

⁵⁶ Karaalioğlu, a. g. e, s. 368.

⁵⁷ Dilçin, a. g. e, s. 441.

Neyse ben bara gittim, çıkarken anladım gittiğimi

(UMUTSUZLAR PARKI, *Umutsuzlar Parkı*, s. 175)

2.3. HÜSN-İ TALİL (GÜZEL NEDENLEME)

Güzel sebep, sebebi bilinen bir olayı, daha güzel sebeple oluyormuş gibi gösterme sanatıdır. Şair gerçek sebebi inkâr ederek yerine heyecanına uygun bir sebep gösterir.⁵⁸ Gerçek bir olayın meydana gelmesi, hayali ve güzel bir nedene bağlanarak açıklanırken bu nedenin kesin bir yargıya dayanması gerekir. Hüsn-i talilde de tecahül-i ârifte olduğu gibi gerçek nedeni bilmezlenmek gibi bir durum vardır. Ancak hüsn-i talil, tecahül-i ârif'ten gerçek sonucu hayali bir nedene bağlamak yönünden ayrılır.⁵⁹

Taze Mayıs rüzgârları eserdi

Yolum kırlara düşünce.

(İKİNDİ ÜSTÜ, -*Akşamüstü, Deniz, Kırlar Vesaire*, s. 35)

Üstelik beni sevmek haşlanmış pirinçleri beyazlatır. Günaydın!

(YERÇEKİMLİ KARANFİL, *Yangın*, s. 98.)

Kolları upuzun Walt Whiteman'ı okumaktan

(YERÇEKİMLİ KARANFİL, *Buz Gibi*, s. 115.)

Şu dağ çiçekleri yaban elmaları

Basma çiçeğinden güzelse

Hürriyetle büyüdüğünden

(DİRLİK DÜZENLİK, *Karşıtlık*, s. 82.)

Annem sevinmek için boncuklar alıyordu çarşıdan

⁵⁸ Karaalioglu, a. g. e, s. 158.

⁵⁹ Dilçin, a. g. e, s. 443.

(UMUTSUZLAR PARKI, *Umutsuzlar Parkı*, s. 170)

Edip Cansever, şiirlerinde hüsn-i talil sanatının örneklerini vermiştir. Ancak şiirinde insanın bunalımlarını ve dramını anlatırken bu sanatı fazla kullanmaz. Güzel sebep bulmak yerine insanın sıkıntılarını yansıtan sözcükler seçer. Güzel bir neden olmamakla birlikte insanın bazı davranışlarını da alışılmadık nedenlere bağlamıştır. Aşağıdaki örnekte olduğu gibi.

Çıkarıp giyin diye şapkanızı

Birimiz selâmlamalı.

(UMUTSUZLAR PARKI, *Sığınak*, s. 194)

2.4. MÜBALÂĞA (ABARTMA)

Seyit Kemal Karaalioğlu'na göre mübalâğa: “*fazla, çok aşırı (fr. hyperbole). Bir işte çok ileri varma, zihinde kuvvetli bir iz bırakmak üzere bir şeyi ya olmayacağı bir şekilde anlatma ya da olduğundan pek çok veya pek az gösterme sanatıdır.*”⁶⁰ Sanatçı, heyecanının şiddeti derecesine göre mübalâğa yapar. Sözün etkisini güçlendirmek amacındaki bu sanatta aşırı anlatma nükteli ve zariftir. Dîvan edebiyatında mübalâğa üç bölüme ayrılmıştır. Cem Dilçin de mübalâğanın niteliğine göre üç tür olarak ele alır.

1. Tebliğ: Akla ve göreneğe uygun olan mübalâğa,
2. İğrâk: Akla uyan, göreneğe uymayan mübalâğa,
3. Gulüvv: Hem akla hem de göreneğe uymayan , aşırı mübalâğa.

2.4.1. **Tebliğ:** Mübalâğa sanatının akla ve göreneğe uygun olan olarak yapılanıdır. Akla yatkın olan mübalâğadır.

‘Masa da Masaymış Ha’ şiirinde ‘masa’ üzerine koyulan yükten etkilenmemektedir. Kişileştirilen ‘masa’ hayatın yüküne ve dertlerine karşı sağlam kalabilmiş, güçlü bir karakter özelliği göstermektedir.

⁶⁰ Karaalioğlu, *a. g. e.*, s. 246.

Masa da masaymış ha
 Bana mısın demedi bu kadar yüke
 Bir iki sallandı durdu
Adam ha babam koyuyordu

(DİRLİK DÜZENLİK, *Masa da Masaymış Ha*, s. 52.)

Aşk dedin mi bini bir paraya
 Şair işi bu karışık düzen
 Övünmek için söylemiyoruz
Biz olmasak ne işe yarardınız bilmem.

(DİRLİK DÜZENLİK, *Halkın Görüşü*, s. 51.)

Dünyalar dolusuydu bir yanım

(DİRLİK DÜZENLİK, *Dirlik Düzenlik*, s. 88.)

Akça kızın tutkunluğu dünyaya
 Yüzünde dünya rengi

(DİRLİK DÜZENLİK, *Akça Kız Masallardan Dışarı*, s. 83.)

Bir oda tuttular kıza
İçinde neler yok ki
 Şu sedir masallardan kalma

(DİRLİK DÜZENLİK, *Akça Kız Masallardan Dışarı*, s. 83.)

Bu örnekler bir derece olabilme ihtimali taşıyan durumlar için kullanılmıştır. Edip Cansever şiirinde mübalâğa her ne kadar akla uygun gibi görünse de gerçeklik payı azdır.

2.4.2. İğrak: Akla uygun ancak göreneğe uygun olmayan durumları anlatan, olabilir gibi görünen mübalâğadır.

Sarhoşlar kolkola gezecekler sabaha kadar
Hele bir şarap kokusuyla essin rüzgar

(İKİNDİ ÜSTÜ, *Marsilya'da Akşamüstü*, s. 43.)

Edip Cansever, insanların sarhoş olmasını ve sabaha kadar kolkola gezmesini rüzgarın şarap kokusuyla esmesi nedenine bağlamış ve hüsn-i talil sanatı yapmıştır.

2.4.3. Gulüb: Akla da göreneğe de uygun olmayan sanattır. Aklın almayacağı, mantığa uygun olmayan abartmalardır.

Deyişbilim içinde anlam öncelemelerinden olan abartma (*hyperbole*, *Overstatement*) bir ögenin ya da özelliklerinin gereğinden fazla öncelenmesi⁶¹ olarak aynı amacı belirtmektedir. Aşağıdaki örnekler imkânsız görünen durumları ifade etmektedir.

İlk örnekte gördüğümüz bir saniye gibi kısa bir sürede pek çok kişiyle evlenmenin imkânı yoktur. Bu, geleneğe de aykırı bir durumdur.

Ben hepsiyle evleniyorum

Birer saniye içinde

(İKİNDİ ÜSTÜ, *Kadınlar İçin Şiir*, s. 42.)

Sokağı bile aşırımlar yuh! sonra da çarşığı, göz kapaklarının ötesini

Bulutlar altıydı şurası; bakındı hele onu da

(YERÇEKİMLİ KARANFİL, *Anahtar Deliği*, s. 109.)

Bir balık ellerimde,

Balıktan bir göz ellerimde

Kirpiksiz, tuzlu, kesin

Bakışları günlerce

(YERÇEKİMLİ KARANFİL, *Kesin*, s. 95.)

Bir iki satte bitiveriyor bir mevsim

(BEZİK OYNAYAN KADINLAR, Manastırlı Hilmi Beye Birinci

⁶¹ Ünsal Özünlü, a. g. e, s. 111.

Mektup, s. 245.)

Binlerce, ama binlerce yıldır yaşıyorum

...

Girdim içeriye yıllardır soyunuyordunuz

Ve işte giyiniyordunuz yıllarca

(UMUTSUZLAR PARKI, *Umutsuzlar Parkı*, s. 162–163)

2.5. TEZAT (KARŞITLIK)

Karşıtlama, birbirinin zıddına olma; çelişim, antitez. Anlamca birbirinin zıddı olan fikirleri bir arada kullanma⁶² sanatı olan tezat, iki düşünce, duygu ve hayal arasında birbirine karşıt olan nitelikleri ve benzerlikleri söylemektir. Bir şeyin birbirine karşıt görünen özelliklerini bulup çıkarmak da tezat sanatıdır.⁶³

Uykusunu koydu uyanıklığını koydu

Tokluğunu açıklığını koydu

(DİRLİK DÜZENLİK, *Masa da Masaymış Ha*, s. 52)

İlk dizede “koydu” sözcükleri de koşut yapıda kullanılmıştır.

Deyişbilim yöntemi içinde tezat sanatı karşılığı olarak anlam öncelemelerinden ikilem ya da zıtlık (*paradox*)öncelemesini görüyoruz. İkilem, zıt iki düşünce ya da olayın birbiriyle çelişkili olarak kullanılmasıdır. İkilemde bir öge öncelenmiş gibi görünürken, ortaya tam anlamıyla zıt ikinci bir öge çıkar, okuyucuyu şoka uğratar, kendinden öncekini geride bırakarak öncelenir. Böylece ilk ögenin kullanımıyla getirilen gerçekler, ikinci ve zıt öge tarafından silinir gider.⁶⁴

Denizde öyle koskocaman gemiler

En büyüğü adam boyu kadar.

⁶² Karaalioğlu, a. g. e, s. 383.

⁶³ Dilçin, a. g. e, s. 449.

⁶⁴ Özünlü, a. g. e, s. 110.

(İKİNDİ ÜSTÜ, -Akşamüstü, Deniz, Kırlar Vesaire, s. 35)

Gemiler öyle koskocaman gemiler

Uzaktan küçüktü.

(İKİNDİ ÜSTÜ, -Akşamüstü, Deniz, Kırlar Vesaire, s. 35)

Ayrıca bu dizelerde “gemiler” zıt koşut yineleme olarak kullanılmıştır.

Zengin de olsan

Yoksulluğun gitmez.

(DİRLİK DÜZENLİK, *Dipsiz Testi*, s. 56)

Oyunlu kıvrak, her biri durgunluğu koşan

(YERÇEKİMLİ KARANFİL, *Dolgun*, s. 114.)

Bir karanfil çok

Bir karanfil azala azala

...

Bir karanfil az

Bir karanfil çoğala çoğala

(YERÇEKİMLİ KARANFİL, *Kaybola*, s. 116.)

Cansever “yaşam ve ölüm” karşıtlığını çok kullanmaktadır.

Ve hücum!

Yaşamaktaki ölmeye

(UMUTSUZLAR PARKI, *Sığınak*, s.197)

2.6. TEKRİR (YİNELEME)

Sözün etkisini güçlendirmek amacıyla anlamın üzerinde yoğunlaştığı sözcük ya da söz öbeklerini arka arkaya yinelemektir. Burada önemli olan yinelemenin anlamı etkilemesi ve değiştirmesidir. Eğer anlamda bir değişiklik olmuyorsa buna *kesret-i tekrâr*

ya da *tekerrür* denir. Yinelemeler, yazınsal yapıtların estetik yönünü arttırmak, çağrışımlar yaratmak, anlamları ve kavramları pekiştirmek için kullanıldığından özellikle şiirin başlıca unsurlarından biri olmuştur. Tekrar sanatının dilbilim açısından karşılığı yinelemelerdir. Biz de burada Cansever'in şiirlerini yinelemenin dilbilimsel çalışmalarda belirlenmiş, Ünsal Özünlü'nün yineleme başlıklı sınıflandırmasına göre inceleyeceğiz. Yinelemeler dilbilimsel olarak, sesbilgisi, biçimbilgisi, sözdizim, anlambilim ve metinsel yineleme başlıklarından oluşur.

2. 6. 1. Sesbilgisel Yinelemeler

Yazın ve dilbilim çalışmaları yüzyıllardan beri sesbilgisel yinelemeler olarak uyaklar ve bunların ses özelliklerini saptamaya yönelmiştir.⁶⁵ Edip Cansever şiirde uyak ve nazım biçimi gibi geleneksel kalıpları kullanmamaktadır. Sesbilgisel yineleme örnekleri bulunmakla birlikte şair bu özelliği belli bir koşutluk oluşturacak ya da şiirlerinde temel özellik teşkil edecek biçimde kullanmamıştır. Şairin ilk şiir kitaplarında daha yoğunlukla görülen sesbilimsel yinelemeler diğer yinelemelerle birlikte değerlendirildiğinde daha az bir oranda yer alır. Edip Cansever şiirlerinde, uyak oluşturma gibi bir kaygı ya da amaca sahip olmadığı için bu yinelemenin örnekleri daha az yer alır.

Böyle sanmak dünyayı
Önce güzellikten yana
Şu güzellik de nedir
Bakarsın adım başına

(DİRLİK DÜZENLİK, *Zurnacı Mehmet*, s. 75)

Üstünde balık içinde balık
Şinana Chagall
Altında yanında tatlı kuruluk
Şinana Chagall

⁶⁵ Özünlü, a. g. e, s. 116.

Şu kasap dediğın ne kötü mahlûk
 Şınana Chagall
 Bir bitki yürümüş gitmiş
 Şınana Chagall
 Atlardan uzunca böcekten küçük

(DİRLİK DÜZENLİK, *Chagall*, s. 79)

Gücün savaşmak için yenilenmeyecek
 Çekip gidecek o içimizdeki noksanlık

İşte bu lafların sonunda
 Topluma bir insan daha kazandırdık

(DİRLİK DÜZENLİK, *Karşıtlık*, s. 82)

İbrahim çok yabancı
 Belliydi misafirlikte
 Gelmezdi sevinirdik
 Saadet evlerinde

(DİRLİK DÜZENLİK, *İbrahim'in Evi*, s. 85)

Çözölmüş buzlar gibi akar
 Bütün düşüncelerin sonu
 Baktıkça İbrahim pencerelere
 Sokak büyür kırlara doğru

(DİRLİK DÜZENLİK, *İbrahim'in Evi*, s. 86)

Sizi sokakta göremem
 Eviniz uzakta
 Nasıl olsa görüşürüz
 Orda saadet fazla

(DİRLİK DÜZENLİK, *İbrahim'in Evi*, s. 86)

Ölüm bu gelmiş bir gün
Yaşamanın içinde
Demiş canım sultanım
Bir şeydi geçti işte

(DİRLİK DÜZENLİK, *Yunus Emre Divanı*, s. 87)

Bir hoş oldum ele güne karşı
Herkeslerden utandım
Bir yanım insanlı kahve
Dünyalar dolusuydu bir yanım

(DİRLİK DÜZENLİK, *Dirlik Düzenlik*, s. 88)

Kahveci kahveye uzanır şurda
Akşamı bitiren yanıma gelir
Bir de utanmak olmasa
Dünyayı seviyorum demektir

(DİRLİK DÜZENLİK, *Dirlik Düzenlik*, s. 89)

İçime siner mahallenin kokusu
Gökyüzü karışksa kuşların işi
Ya içim içime sığmıyorsa
Ne denir kötüdür insanların gidişi

(DİRLİK DÜZENLİK, *Dirlik Düzenlik*, s. 89)

Ah beyler söylenir mi hiç
Az buçuk işim iştir
Bana cezveler tutulunca
Gökyüzü bir daha değişir

(DİRLİK DÜZENLİK, *Dirlik Düzenlik*, s. 89)

Bu şiir içindeki sesbilgisel yinelemeler (uyaklar, ses değişimleri) şiirin tamamında görünmüyor. Dolayısıyla şiirin tamamında bir düzenlilik, koşutluk oluşturmuyor.

Bir tüfektir her sokağın ucu
 Bir çekmece bir kutu
 Bir tüfektir bunlar doğrusu

(DİRLİK DÜZENLİK, *TÜFEKKK*, s. 105)

Koşut bir yapı oluşturmasa da şiir içinde sesbilgisel yinelemeler (yarım uyak) görülüyor. “Bir” sözcüğü de bu dizeler arasında ön yineleme oluşturmaktadır.

2. 6. 2. Biçimbirimsel Yinelemeler

Klâsik sözbilimden günümüze kadar en çok yineleme, biçimbirimde görülmektedir. Türkçede sözcüklerin dilbilgisel işlevleri, sonlarına aldıkları eklerle belirlenir. Türkçede özellikle halk yazınında çok sayıda biçimbirimsel yinelemeler kullanılmıştır. Halk yazını nazım biçimleri biçimbirim yinelemelerine göre adlandırılmıştır. Gazel, koşma vb. gibi.⁶⁶ Biçimbirimsel yinelemelerden bağlaç yinelemesi olarak “ve” bağlacının yinelendiği görülmüştür.

2.6.2.1. Bağlaç Yinelemesi (Polysyndeton)

Bu yineleme, sözcükler arasında, bilinçli olarak, gerek aynı türden, gerek başka türden birçok kez bağlaç kullanmak biçiminde yapılmaktadır. Bazen ritim vermek için de bağlaç yinelemesine başvurulmaktadır. Şiirde ritm oluşturmak isteyen Edip Cansever şiirinde de bağlaç yinelemeleri görülmektedir. Aşağıdaki örnekte “ile”nin yinelendiği görülüyor.

Mantolarıyla, en belirgin kırmızıları taşıyan
 Dağınık mavisıyla gözlerinin
 Sevgi vermez kadın uçlarıyla
 Korkuya, sadece korkuya sığınmış olarak
 Eskimiş, kurtlanmış ikonlarıyla kiliselerinin

(UMUTSUZLAR PARKI, *Umutsuzlar Parkı*, s. 159)

⁶⁶ Özünlü, a. g. e, s. 117.

2.6.2.2. Önyineleme (*Anaphora*)

Bu yineleme, birbiri peşi sıra gelen tümcelerın baş tarafındaki sözcük ya da sözcük gruplarının yinelenmesiyle yapılır. Bu yapıda da sözcük gruplarının yinelenmesiyle yapılır. Bu yapıda da ritim ve anlam ağırlığına önem verilmektedir.⁶⁷ Cansever'in şiirlerinde ön yineleme örnekleri her şiir kitabında ve oldukça yoğunlukla görünmektedir. Şair bu şekilde şiirde ritim ve ahenk sağlamıştır. Aşağıdaki örneklerde de görüldüğü gibi ön yineleme şiirlerin bütünü içinde incelendiğinde koşut bir yapı oluşturmayan örnekleriyle de birlikte oldukça yaygın bir kullanıma sahiptir. Art arda iki dizede ön yineleme olduğu gibi, üç ve daha fazla sayıda dizelerde ön yineleme örnekleri görülmektedir.

Adam olamadım bu şehirde,

Adam olamadım.

Şu düşünme işini

İyi bilir bizim Mehmet

Ne mi düşünür tuhaf şey

Ne düşünürse memleket

(DİRLİK DÜZENLİK, *Yengeç Gibi*, s. 60)

Bu insanlar benim için çalışıyor

Bu dağ gibi çuvallar benim mi sizin mi

(DİRLİK DÜZENLİK, *Bir Kara Borsacının Şairlere Öğüdü*, s. 62.)

Hanginiz çıktı da iki satır yazdınız

Hanginiz kafa şişirdi tutsaklık için

Hanginiz insanlığı tuttu birdenbire

(DİRLİK DÜZENLİK, *Maydanoz*, s. 64)

Şu güzellik de nedir

Bakarsın adım başına

⁶⁷ Özünlü, a. g. e, s. 118.

Bakarsın güzel işte

(DİRLİK DÜZENLİK, *Zurnacı Mehmet*, s. 75)

Bir sofra bir yaygı

Bir sedir olsun yok mu?

(DİRLİK DÜZENLİK, *Şekerli Gerçek*, s. 76)

Gelsin pencere gelsin duvar

Gelsin karısı çocukları

Islak taşlar sabah işleri

(DİRLİK DÜZENLİK, *Şekerli Gerçek*, s. 77)

Yukarıdaki örnekte gördüğümüz “gelsin” sözcüğü ayrıca koşut yineleme özelliği de gösteriyor.

Sen değil misin yerle gök arasını

Sen değil misin toplumu karıştıran

(DİRLİK DÜZENLİK, *Benlik Duygusu*, s. 80)

Cümlelerin tekrar edilmesiyle metinsel yineleme de diyebiliriz.

Sensin içlenen sensin duygulanan

Sensin anlayan dostluktan hürriyetten

(DİRLİK DÜZENLİK, *Benlik Duygusu*, s. 80)

İlk dizede “sensin” sözdizimsel olarak çapraz yinelemedir.

Ben yoksulsam sen de yoksulsun

Ben insansam elbette beni seveceksin

(DİRLİK DÜZENLİK, *Karşıtlık*, s. 82)

Akça kızı arıttılar yağdular

Akça kızı pencereye saldılar

Akça kızın tutkunluğu dünyaya

(DİRLİK DÜZENLİK, *Akça Kız*, s. 83)

Bir hoş oldum ele güne karşı

Herkeslerden utandım

Bir yanım insanlı kahve

Dünyalar dolusuydu bir yanım

(DİRLİK DÜZENLİK, *Dirlik Düzenlik*, s. 88)

Gözlerim bir balığın onu tutma denizlerinde

Gözlerim bir balığın.

(YERÇEKİMLİ KARANFİL, *Kesin*, s. 95)

Yinelenen bölüm aynı zamanda metinsel bir yinelemedir.

Onunla birlikte yatıyoruz şimdi

Onunla birlikte kılların uzunluğu

(YERÇEKİMLİ KARANFİL, *Var Var*, s. 102)

Bir menekşe duyuyorum ellerimle

Bir molekül duyuyorum

Bir atom

Korkunç.

(YERÇEKİMLİ KARANFİL, *Güzel Atomların Yaptığı Ayak*, s. 107)

Yani gözünün teki

Yani en güzel uyanı anahtar deliklerine

(YERÇEKİMLİ KARANFİL, *Anahtar Deliği*, s. 108)

Bir karanfil çok

Bir karanfil azala azala

(YERÇEKİMLİ KARANFİL, *Kaybola*, s. 116.)

2.6.2.3.Artyineleme (*Epistrophe*)

Bu yineleme, birbiri ardınca gelen tümceler sonundaki sözcüklerin ya da sözcük gruplarının yinelenmesiyle yapılır. Yalnızca ritim için değil, tümce sonundaki sözcüğün anlamını pekiştirmek ve vurgulamak için de kullanılır. Modern şiirde bölüklerin sonundaki sözcükler de yinelenabilmektedir.⁶⁸

Resimlerde yaşayan

Şiirlerde yaşayan

(İKİNDİ ÜSTÜ, *Hoşlandığım Kadınlar*, s. 20)

Adam yaşama sevinci içinde

Masaya anahtarlarını koydu

Bakır kâseye çiçekleri koydu

Sütünü yumurtasını koydu

Pencereden gelen ışığı koydu

(DİRLİK DÜZENLİK, *Masa Da Masaymış Ha*, s. 52)

Şiirin tamamında “koydu” sözcüğü kullanılarak art yineleme yapılmıştır. Bu şekilde “koyma” eyleminin çokluğu ve yoğunluğu anlatılmıştır.

Ama nedir sizler masalı sevmezsiniz

Kötü lafı da sevmezsiniz

Bu işin gerçek olduğuna

Ne desem inanmazsınız.

(Sonrası Kalır I, DİRLİK DÜZENLİK, *Fıldırış*, s. 58)

Bu örnekte, art yinelemeyle birlikte ek yinelemesi de görülmektedir.

⁶⁸ Özünlü, a.g. e, s. 118.

Öyle ki yoluna çıkana âşık
 Tanrıya âşık insan gücüne âşık
 Sarı pestile at koşumuna
 Gözünün tuttuğu her şeye âşık

(DİRLİK DÜZENLİK, *Ali'nin Yüzü*, s. 67)

Açıl sofram açılsın nerde
 Sofra nerde yaygı nerde

(DİRLİK DÜZENLİK, *Akça Kız Masallardan Dışarı*, s. 83)

2.6.2.4. Zıt Koşut Yineleme (*Epanalepsis*)

Bu yineleme, tümce ya da bölümbaşlarındaki sözcük ya da sözcük gruplarının, bölüm ya da tümce sonlarında yinelenmesiyle yapılır.

Denizlerin rüzgârı denizlerin,

Akılla ne tuhaf akılla

(DİRLİK DÜZENLİK, *Yengeç Gibi*, s. 61)

Ayağa kalkıyoruz ayağa gece gündüz

(YERÇEMLİ KARANFİL, *Güneşin Yazdığı*, s. 104)

Zıt koşut yapılı yineleme.

Ne kadar balık düşünüyorsam o kadar balık.

Zıt (koşut) yapılı yineleme.

(YERÇEKİMLİ KARANFİL, *Horozla Merdiven*, s. 112)

Gözleri getirin gözleri!

Elleri getirin elleri!

(YERÇEKİMLİ KARANFİL, *Gözleri*, s. 122)

Sözdizimsel açıdan da koşut yapılı olduğu görülüyor.

Bitti gözleri onlar bitti

(YERÇEKİMLİ KARANFİL, *Bakmalar Denizi*, s. 124)

2.6.2.5. Tırmanma (*Climax*)

Bu yineleme çoğunlukla nesirde görülmektedir. Sözcükleri, sözcük gruplarını ya da tümceleri gittikçe artan önem sırasına göre yerleştirme biçiminde yapılır. Edip Cansever şiirinde aşağıdaki iki örneği tespit ettik. Sayılardaki sıralama bir artışı bildirmektedir. Bu da bir tırmanma oluşturur.

İkinci binen yolcunun

...

Üçüncüsü efkârlıydı biraz.

Dördüncüsü,

...

Beşinci binen yolcu

Neticede hepsi de neşeliydi.

(İKİNDİ ÜSTÜ, *Beş Yolcu*, s. 32)

Sevişsek olmaz mıydı, varan bir

...

Güneşe çıktık, bunu unutma, varan iki

...

Oysa biz iki demiştik, varan üç

(PETROL, *Şey Şey Şey ve Şeylerden*, s.206)

2.6.2.6. Zıt Yapılı Yineleme (*Antimetabole*)

Ardı ardına gelen tümceler içinde sözcüklerin zıt yapılı dilbilgisel özelliklerle kullanılmaları biçiminde yapılır.

Kimi seviyordu kimi sevmiyordu

(DİRLİK DÜZENLİK, *Masa Da Masaymış Ha*, s. 52)

Düz yol eğri büğrü yol

(DİRLİK DÜZENLİK, *Yengeç Gibi*, s. 60)

Bu dizelerde ayrıca “yol” sözcüklerinin yinelenmesi de koşut bir yapı özelliği göstermektedir.

Akılla dünya değişmez

Akılla dünya değişir

(DİRLİK DÜZENLİK, *Yengeç Gibi*, s. 61)

İki dizede aynı zamanda ön yineleme de var.

2.6.2.7. Çaprazlama (*Chiasmus*)

Ardı ardına gelen tümceler içinde dilbilgisel yapıların zıt özelliklerle kullanılmaları biçiminde yapılır. Çaprazlama, içinde bulunduğu tümcelerden sonraki tümceler içinde zıt yapılı tümcelere kullanılması bakımından zıt yapılı yinelemeye (antimetabole) benzer, ama çaprazlamada, altı çizilmesi gereken sözcük yoktur. Bu iki yineleme de karşıt tezi (antithesis) kuvvetlendirmek için yapılır.⁶⁹

Kimi seviyordu kimi sevmiyordu

(DİRLİK DÜZENLİK, *Masa Da Masaymış Ha*, s. 52)

Bir sedir olsun yok mu

⁶⁹ Özünlü, *a. g. e.*, s. 121.

Yok o da yok işte

(DİRLİK DÜZENLİK, *Şekerli Gerçek*, s. 76.)

2.6.2.8. İkizleme (*Gemination*)

Doğan Aksan, ikilemeleri Türkçenin en eski ürünlerinden beri görülen ve bugün de güçlü bir eğilim olarak beliren bir özelliği olarak nitelemektedir. Aksan’a göre: “*Dilcilikte “hendiadyoin” adını alan ve günlük yaşamda ev bark, yol yordam, yarım yamalak gibi sık kullanılan örnekleri en başta hatırlanabilecek olan bu ikilemeler çeşitli türleriyle anlatıma güç kazandırma amacıyla kullanılır. Türkçe, başka dillerde çok seyrek kullanılan bu anlatım yolunda çok değişik nitelikte, anlam ve ses açısından son derece ilgi çekici birleştirmelere gitmekte, olağanüstü güçlü ve etkileyici anlatım biçimlerini göstermektedir*⁷⁰. Vecihe Hatipoğlu, sözcük kurar gibi, türlü yönlerden birbiriyle ilgili iki sözcüğün yan yana getirilerek yeni bir anlatım yolu yaratıldığını belirtir.⁷¹ Edip Cansever de şiirinde ikilemelerden oldukça çok yararlanmıştır. Özellikle eylem ikilemeleri dikkat çekicidir.

Giyinir giyinir Mehmet

Kısacık bir don

Upuzun bir gömlek üstü resimli

Yengeç gibi yan yan

(DİRLİK DÜZENLİK, *Yengeç Gibi*, s. 61)

Giyinme işinin uzun sürmesi fakat pantolonunun kısa, gömleğinin uzun olması dize içinde tezat bir yapı oluşturmuştur. Şiirin bu bölümünde ikizlemelerle birlikte tezatlıklar da kullanılmıştır.

Yepyeni gıcır gıcır

(DİRLİK DÜZENLİK, *Yengeç Gibi*, s. 61)

Girdiler birer birer

⁷⁰ Bu konuda Doğan Aksan’ın “Türkçenin Gücü” adlı kitabından yararlanılmıştır. (7. baskı, Ankara: Bilgi Yayınevi)2003.

⁷¹ Vecihe Hatipoğlu, **İkilemeler**, Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları, 1971, s. 9.

Kimi ağaca çıktı

(DİRLİK DÜZENLİK, *Peşkir*, s. 69)

Sonra yavaş yavaş siz de

Kırlara gömüldünüz

(DİRLİK DÜZENLİK, *Mesire Yerleri*, s. 72)

O gerçek dediğimiz şey ışıl ışıl

(DİRLİK DÜZENLİK, *Şekerli Gerçek*, s. 77)

Benim pırıl pırıl makaslarım var

(DİRLİK DÜZENLİK, *Berbere Bak*, s. 78)

Saadet saadet sonra

...

Saadet saadet evlerinde

(DİRLİK DÜZENLİK, *İbrahim'in Evi*, s. 85)

Aaaa

Bir çağ mı değiştik sabah sabah ne?

(YERÇEKİMLİ KARANFİL, *İbrahim'in Evi*, s. 96)

Tıp tıp atıyor yüzümün kenarcığında

(YERÇEKİMLİ KARANFİL, *Aşkın Radyoaktivitesi*, s. 97)

Ya su kovalarına bakmışımdır çok çok

(YERÇEKİMLİ KARANFİL, *Yangın*, s. 99)

Yok denecek bir şey ama var var

(YERÇEKİMLİ KARANFİL, *Var Var*, s. 101)

Yılan yılan çinkoya mavi

(YERÇEKİMLİ KARANFİL, *Var Var*, s. 101)

Damın altında kaç sıra tuğla eksik eksik

(YERÇEKİMLİ KARANFİL, *Var Var*, s. 101)

Aynı zamanda “kaç sıra” sorusuyla edebî sanatlardan istifham(sorgulama) sanatı da yapılmıştır.

Vay! Çiçekleri, kedileri bakmak bakmak yapan elim

(YERÇEKİMLİ KARANFİL, *Var Var*, s. 101)

Bu örnekte alışılmamış sözcük seçimiyle bir anlamsal sapma görülmektedir.

Aklıma damların üstünde koşmak, koşmak

(YERÇEKİMLİ KARANFİL, *Var Var*, s. 102)

Eylemin yinelenmesiyle oluşan bir anlam pekiştirme yapılmıştır. Şiirlerinin tamamı değerlendirildiğinde eylem yinelemelerinin daha çok kullanıldığı görülüyor. Bu örnekte ikizlemeden farklı olarak tekrarlanan sözcüklerin arasında virgül kullanılmıştır. Türkçede ikilemeler arasında herhangi bir noktalama işareti bulunmaz kuralına aykırı bir durum görülmektedir. Dilbilim açısından ikizleme, tümce içinde aynı sözcüğün bağlaçla ya da bağlaçsız olarak yinelenmesiyle yapılır. Buradaki virgül “ve” bağlacı olarak düşünülebilir. Dilbilim yöntemine göre bu örnek ikizlemedir.

Biliyor musun? Az az yaşıyorsun içimde

(YERÇEKİMLİ KARANFİL, *Yerçekimli Karanfil*, s. 103)

Bir ağaç işliyor tıkır tıkır yanımızda

(YERÇEKİMLİ KARANFİL, *Yerçekimli Karanfil*, s. 103)

Hem de pırıl pırıl bir tüfek

(YERÇEKİMLİ KARANFİL, *Tüfekkk*, s. 106)

Bir karanfil azala azala.

Bir karanfil çoğala çoğala

Bir insan inana inana

Bir pencere kaybola kaybola

(YERÇEKİMLİ KARANFİL, *Kaybola*, s. 117)

Yinelenen eylemler, şiirin bölümleri sonunda tekrarlanan sözdizimsel bir yapı olarak görülüyor. Ayrıca dize başındaki “bir” sözcüğü de ön yineleme olarak kullanılmıştır.

Edip Cansever şiirinde üçleme hatta dörtlemeler de görülmektedir. Şair bu şekilde durumu, vermek istediği duyguyu daha yoğun bir hale getirmektedir.

Yollar yollar yollar katediyorum sanki böylece

(BEZİK OYNAYAN KADINLAR, *Manastırlı Hilmi Beye Birinci Mektup*, s. 246)

Çizerim, çizerim, çizerim! bunu kimseler önleyemez

(ÇAĞRILMAYAN YAKUP, *Fener Bekçisi Salih Anlatıyor*, s. 425.)

Bakın bakın bakın

(DİRLİK DÜZENLİK, *Saray Köftesi*, s. 55)

Atlar atlar atlar

...

Buğulu cam, buğulu cam, buğulu cam

(EYLÜLÜN SESİYLE, *Belirsizlikler*, s. 232.)

Nasıl da kaçmak istiyoruz birbirimizden

Yeniden yeniden yeniden

Yeniden hazırlanıyoruz

(UMUTSUZLAR PARKI, *Umutsuzlar Parkı*, s. 163)

Bir daha, bir daha, bir daha

Unutmak, unutmak, unutmak

(PETROL, *Salıncak*, s. 238)

Sıcak sıcak sıcak sıcak

(ŞAİRİN SEYİR DEFTERİ, *Pathétique*, s. 205)

2.6.2.9. Koşut (Paralel)

Edip Cansever her ne kadar şiirde biçim kurallarını değiştirirse de dize yapılarında koşutluklar görülmektedir. aşağıdaki örneklerde de görüldüğü gibi sözcüğün yapısı ve tümce içerisindeki yeri değiştirilmeden aynı yapı tekrarlanmıştır.

Her şey iyi her şey sade

(İKİNDİ ÜSTÜ, *İkindi Üstü*, s. 36)

Bisiklet sesini, çıkrık sesini

(DİRLİK DÜZENLİK, *Masa Da Masaymış Ha*, s. 52)

Kimi seviyordu kimi sevmiyordu

(DİRLİK DÜZENLİK, *Masa Da Masaymış Ha*, s. 52)

Bütün caddeler yabancı, kadınlar yabancıydı.

(İKİNDİ ÜSTÜ, *Salkımlı Meyhane*, s. 18)

Şair misiniz masalcı mısınız ne

(DİRLİK DÜZENLİK, *Bir Kara Borsacının Şairlere Öğüdü*, s. 62.)

2.6.2.10. Çapraz Yineleme (*Antistrophe*)

Bir bölümde birbiri ardına gelen iki tümcenin, başka bir bölümde yerlerinin değiştirilerek kullanılmasıyla yapılır.

Bingöl'le İstanbul arası

Otobüsle kaç saat

Yani İstanbul'la Bingöl arası

Kaç saat otobüsle

(SEVDA İLE SEVGİ, *Çiçekleri Sulasan*, S.124)

Yukarıdaki örnek çapraz yinelemeyi gösteren ve Edip Cansever şiirinde sıklıkla rastladığımız bir yapıdır. Şair bu yinelemeyle anlamı bir cümle içinde farklı sözcüklere yoğunlaştırmıştır.

Size uykular arası yarış atları gibi

Jandarmalı avlular gibi size

(UMUTSUZLAR PARKI, *Çember*, s. 150)

Sonra en büyük denizler olur

İşte o en büyük denizler sonra

(UMUTSUZLAR PARKI, *Çember*, s. 151)

2.6.2.11. Ek Yinelemesi (*Homoioteleuton*)

Aynı yapım ya da çekim ekinin başka başka sözcüklerle kullanılmasıyla yapılır. Edip Cansever şiirinde sesbilgisel yinelemelerden, çok ekli yinelemelerden daha çok ek yinelemeleri kullanılmıştır. Şair uyak yapmak yerine ek yinelemeleriyle şiirde ses ahengini oluşturmuştur.

Yakınlık, uzaklık, dostluk

(DİRLİK DÜZENLİK, *Ali'nin Yüzü*, s. 67)

Zurnacı Mehmed'i yazmak

Ve zurnacı Mehmed'in işi

Bütün gün aç dolaşmak

(DİRLİK DÜZENLİK, *Zurnacı Mehmet*, s. 74)

Efendim Mehmed'in işi
 Bütün gün zurna çalmak
 Belli ki sizin işiniz
 Keyifle zurna dinlemek

(DİRLİK DÜZENLİK, *Zurnacı Mehmet*, s. 75)

Yeşil olur mor olur
 Mehmed'in yüzü açıklıktan
 Birtakım sesler gelir
 Açlığa benzer zurnadan

(DİRLİK DÜZENLİK, *Zurnacı Mehmet*, s. 75)

Oyundan, resimden, şiiirden

(DİRLİK DÜZENLİK, *Benlik Duygusu*, s. 80)

Açıl sofram açılsın nerde
 Sofra nerde yaygı nerde
 Kime sorarsa cevap şu
 Düşünürüz ilerde

(DİRLİK DÜZENLİK, *Akça Kız Masallardan Dışarı*, s. 83)

Girmiş böylece dünyaya
 Ki artık çıkmak bilmez
 Bir görmüş insanları
 Bakmış yazmakla bitmez

(DİRLİK DÜZENLİK, *Yunus Emre Divanı*, s. 87)

Bırakıp bunca işi
 Bir divan geçmiş şu kadar
 Görmüş dünyanın içini
 Bir mesnevi bahseder

(DİRLİK DÜZENLİK, *Yunus Emre Divanı*, s. 87)

Yollar benimmiş gibilerden
Durmaklı yürümecli bir gece
Kahvenin etrafında şiiirler uçuşur
Herkes bir şeyler bırakır çarşıların içine

(DİRLİK DÜZENLİK, *Dirlik Düzenlik*, s. 89)

Öbürü zayıftan belli işsiz güçsüz

(DİRLİK DÜZENLİK, *İnsanlık Sevgisi*, s. 90)

Su içmek, saati kurmak ve sebepsiz dolaşmak biraz da

(UMUTSUZLAR PARKI, *Umutsuzlar Parkı*, s. 161)

Ad durum eklerini (yönelme ve belirtme), çokluk ekini, “-mek/mak” yapım ekini daha çok kullanmış ek yinelemesi olarak.

2.6.3. Sözdizimsel Yinelemeler

Sözdizimsel yinelemelerden olan tez(thesis) ve karşıt tez (antithesis) örneklerini tespit edemedik. Edip Cansever tez ve karşıt tez kullanımını daha çok anlambilimsel şekilde yapmıştır. Bu konuyla ilgili örnekler anlambilimsel yinelemelerin ilgili başlığında verilmiştir.

2.6.3.1. Çaprazlama (*Chiasmus*)

Edip Cansever çaprazlamayı şiir kitaplarının tamamında pek çok örneğiyle kullanmıştır.

Tarlalar senin evler senin

Davullar senin zurnalar senin

(DİRLİK DÜZENLİK, *Benlik Duygusu*, s. 80.)

Aynı zamanda koşut yapı oluşmuştur.

2.6.3.2. Eksiltme (Ellipsis)

Edip Cansever şiirlerinde eksilme yinelemeleri yapmış, şiir kitaplarının adlarında da eksiltmeyi kullanmıştır. Aşağıdaki örnekte de olduğu gibi ‘istediği şeyi’ açıkça söylemek yerine cümleyi eksilteli bırakmıştır. Okuyucunun tamamlamasını ve yeni anlamlar çıkarabilmesini istemiştir.

Vardır ya, hepimiz bir yerde olmak

Ben işte onu.

(UMUTSUZLAR PARKI, *Çember*, s.145)

2.6.4. Anlambilimsel Yinelemeler

Yazınsal yapıtlarda anlama dayalı yapıtlar kullanılırken anlamsal yinelemeler sözbilim sanatlarından değişmecelerin sayısına oranla daha az yer tutar. Edip Cansever şiirinde değişmeceler (schemes), çift anlamlı yinelemeler (antanaclasis), eş söz (tautology) yapılarına rastlayamadık. Daha çok tez ve karşıt tez anlambilimsel yinelemelerin örnekleri görülmektedir.

2.6.4.1. Tez, Karşıt Tez

Edip Cansever tez, karşıt tezi şaşırtma amaçlı olarak da kullanmıştır. Aşağıdaki örnekte iskemleye oturmuş bir Süleyman olduğunu söylerken sandalyenin ayaklarının olmadığını söyleyerek okuyucu karşısına farklı bir durumu çıkarmıştır.

Aşağıdaki örnekte ‘oturmak’ eylemi bacakları olmayan bir iskemle üzerinedir. Bu da tezat bir durum oluşturuyor.

Bir Süleyman gördüm hiçbir yanı kımıldamıyor

Oturmuş bir iskemleye

Pek de oturmuşluğu yok iskemle ayaksız

(YERÇEKİMLİ KARANFİL, *Aaaa*, s.96)

Bir menekşe duyuyorum ellerimsiz

O kadar güzel ki Amerika bile güzel

Toplanıp ayak olmuyor bende

Ağız oluyorlar biraz

Diş oluyorlar keskince

(YERÇEKİMLİ KARANFİL, *Güzel atomların Yaptığı Ayak*, s.107)

Canı hürriyet çekmiş saray köftesi yiyor

Koca bir konağın iç odasında

(DİRLİK DÜZENLİK, *Saray Köftesi*, s. 53)

Bir kalınlıktır hava

Bir eğlenidir şapka

Birinde bine katlı güvercin

Birinde çıplacık bir baş.

Bir tüfektir ama doğrusu

Bu örnekte şair tezlerde bulunmuş fakat son dizede bu tezlerinin karşıt tezini vermiştir.

2.6.4.2. Eş Söz (Tautoloji)

Eş söz kullanımında tümcenin bazı bazı ögeleri gereksizce yinelenmektedir. Aşağıdaki örnekte yinelenen bölüm eylemin gerçekleşmemesi durumuna da değişen bir durum olmayacağını göstermesi açısından eş sözün kullanılış özelliğini yansıtmaktadır.

Ne çıkar siz bizi anlamasanız da

Evet, siz bizi anlamasanız da ne çıkar

Eh, yani ne çıkar siz bizi anlamasanız da

(NERDE ANTİGONE, *Ne Gelir Elimizden İnsan Olmaktan Başka*, s. 260)

2.6.5. Metinsel Yinelemeler

Edip Cansever'in şiirlerinde metinsel yinelemeler dizelerin başında, ortasında ve sonunda kullanılabilir. Farklı kullanım şekilleri olmakla birlikte şiirlerinde yaygın olarak görülen bir yineleme türüdür. Kimi zaman bir dize şiirini farklı bölümlerinde

yinelenmiş, kimi zamanda dizenin başı aynen yinelenirken devam eden kısmında bazı değişiklikler yapılarak yinelenmiştir.

Aşağıdaki dizeler “Beş Mevsim” şiirinin tamamı içinde koşut yapı oluşturmayacak biçimde de olsa yinlendiğini göstermektedir. Yani şiirin tamamında bu dizeler farklı aralıklarla yinelenmiştir.

Yaşamım bir şarkıcının iç çekme anıdır

Beş mevsim yaşarım yılda

(ŞAİRİN SEYİR DEFTERİ, Beş Mevsim, s. 207.)

Sen buzul, sen devamlı, sen...

(KİRLİ AĞUSTOS, *Gökanlam*, s. 495)

Aşağıdaki dize, “Umutsuzlar Parkı” adlı şiirinde bütün şiir boyunca koşut yapı oluşturmamakla birlikte her bölüm içinde yinelenmektedir.

İnsan doğduğu günleri iyi bilmeli

(UMUTSUZLAR PARKI, *Umutsuzlar Parkı*, s. 159–171)

2.6.5.1. Nakaratlar (*Kavuştaklar*)

Bir cümle ya da bir dize aynen tekrar edilmiş nakarat olarak karşımıza çıkabilmektedir. Yinelenen yapı herhangi bir koşut yapı oluşturmadan şiirin ilerleyen bölümlerinde tekrar edilmektedir. Şiirin birinci bölümünün sonunda yinelenmiş bir bölüm ikinci bölümün sonunda da tekrar edilmiş olarak görülebilmektedir. Bazı şiirlerde ise düzensiz bir tekrar durumu gözlenmiştir. Birinci bölümün sonunda tekrar edilmiş bir yapı ikinci ve üçüncü bölümde tekrar edilmemiş olsa bile dördüncü bölümde tekrar edilebilmektedir. Şiirin mısralarının uzunluğu ve ya sayısı ile ilgili bir koşutluk da şiirlerde görülmemektedir.

“Chagall” şiirinde her dizeden sonra yinelenen “Şinana Chagall” nakarat özelliği göstermektedir.

Bir testi bir bardak

Şinana Chagall

Üstünde balık içinde balık

Şinana Chagall

Altında yanında tatlı kuruluk

Şinana Chagall

...

(DİRLİK DÜZENLİK, *Chagall*, s. 79)

Sultanlık efendilik bile senin için

Varsa sen yoksa sen

...

Sensin bizim iç dünyamızı ışıtan

Varsa sen yoksa sen

(DİRLİK DÜZENLİK, *Benlik Duygusu*, s. 80)

Saadeti sevmez İbrahim'ler

(DİRLİK DÜZENLİK, *İbrahim'in Evi*, s. 84- 85)

Bu örnek de dizenin tamamı yinelenmiş fakat şiir içinde yineleniş şekli açısından koşut bir yapı oluşturmamıştır.

2. 7. NİDA (ÜNLEM)

Şairin, çok duygulanması ve heyecanlanması sonucunu doğuran olayları ve varlıkları göz önüne getirdiği edebî sanattır. Bu nedenle teşhis, tekrar ve istifham sanatlarıyla birlikte kullanılır.

Edip Cansever nida sanatını oldukça yaygın bir şekilde kullanmıştır. Şiirlerinde özellikle seslenme amaçlı “ey, hey” gibi ünlemler görülmektedir. Karşılıklı konuşma tekniği nedeniyle okuyucu da olsa karşısında birisi varmış gibi ifadeler kullanmaktadır. Nida, Cansever şiirinde görülen en yaygın kullanımlardandır. Aşağı örneklerde de şairin sevinme, kızgınlık duyguları ve seslenmeleri görülmektedir. bu sanatla şiirde konuşma dili ve duygu yoğunluğu oluşturulmuştur.

Ver şu testiyi bana, bir yudum da ben içeyim

Hadi ver, koca ihtiyar, çoktan yanaştı kıyıya gemi

Bize mi kaldı düşünmek gündüzü geceyi

(ŞAİRİN SEYİR DEFTERİ, *Yontucu Kares*, s. 200.)

Ah beyler söylenir mi hiç

(DİRLİK DÜZENLİK, *Dirlik Düzenlik*, s. 89)

Vay! çiçekleri, kedileri bakmak bakmak yapan elim

(YERÇEKİMLİ KARANFİL, *Var Var*, s.101)

Armut çiçeği! iyi sabahlar! sana bakınca yüzüm değişti!

(YERÇEKİMLİ KARANFİL, *Uyanınca Çocuk olmak*, s. 126.)

Sen, hey, duvarlar dibi öldürülmek!

(UMUTSUZLAR PARKI, *Amerikan Bilardosuyla Penguen*, s. 137)

2. 8. İSTİFHAM (SORGULAMA)

Sözü, sorulan şeye yanıt isteme amacını gütmeyen, duyguyu ve anlamı güçlendirmek için soru biçiminde söylemektir. Edip Cansever, daha önce söylenmemiş ve düşünülmemiş olana ulaşma amacıyla şiirinde sorgulama sanatını oldukça çok kullanmıştır. Bu sanatın gereği olan cevap beklemeksizin ve vermeksizin soru sorma tekniği onun da yapmak istediği şeydir. Bu nedenle bireyi ve toplumu sorgulayan cümleler şiirinde sıkça görülmektedir.

Şiirsel dekor olan nesnelere, şiirde genel ve yaygın bir anlamı oluşturmaktadır. Edip Cansever için "...şunun, onun bardağı yoktur da bir bardak vardır. Belirsiz bir bardak vardır." Yani bardağın işlevi çok yaygın olmalıdır. Cansever'in şiirlerinde farklı milletlerden ve dinlerden (Rum, Ermeni, Yahudi, Türk, Müslüman) de olsalar farklı adlarla gördüğümüz tipler (Stepan, Varduhi, Armenak, Diran, Lusin, Ruhi Bey, Yakup, Yusuf, Ahmet, Eyüp, dökümcü Niko ve arkadaşları, Bayan sara...) de gerçekliğin

simgeleri, evrensel insanın parçalarıdır. Edip Cansever, o parçaların oluşturduğu insanın peşindedir. Doğan Hızlan, tiplerin kesiştiği noktada “ben” olduğu görüşündedir. Edip Cansever’in şiirsel kimliğinin anlaşılabilmesi için de en flu kişi olan “ben” e diğer tiplerin yansımalarını izlemek gerektiğini belirtir. Burada ulaşılmaya çalışılan “ben” imgesi mümkün olduğunca evrensel özellikleri yansıtmak amacındadır. Bu nedenle “flu”dur

Edip Cansever “*Kişilerden benleşmeye, benleşmeden de söyleyeceğim asıl söze, yani omurgaya, çatıya geliyorum.*”⁷² derken şiirinin çıkış noktasını ve varmak istediği yönü gösterir. Toplumdan ve toplum sorunlarından kopuk olmaktan çok öte insanı birey olarak da, toplumdan soyutlanmamış bir birim olarak da kurcalamak istemektedir. Şirindeki sorunsallık ve dramatik özellikler bu şekilde ortaya çıkmaktadır. Cansever’in şiirinde sorgulamanın çok olmasının nedeni de budur. Aşağıdaki örnekte şair “yazar”ın hayatta karşılaştığı durumlar karşısındaki şaşkınlığını anlatmak amacıyla sorular sormuştur.

Sen misin şiir yazan bilge geçinen

...

Değişen kim benden başka

(DİRLİK DÜZENLİK, *Fıldır fış*, s. 59)

Bilmez mi musiki nedir

Büyük İtrî kim

Uzanmış mindere şöyle

Padişah Selim

(DİRLİK DÜZENLİK, *Üçüncü Selim'in Kilimi*, s. 71)

Şu güzellik de nedir

Bakarsın adım başına

(DİRLİK DÜZENLİK, *Zurnacı Mehmet*, s. 75)

⁷²Cansever, , a. g. e, s. 120.

Gökyüzü üstünde yıldızlar daha üstünde

Kim örtsün damı duvarları kim koysun yerine

(DİRLİK DÜZENLİK, *Şekerli Gerçek*, s. 76)

Bir sayfa bir yaygı

Bir sedir olsun yok mu

Yok o da yok işte

(DİRLİK DÜZENLİK, *Şekerli Gerçek*, s. 76)

O sağduyulu insan sen misin

Göster öyleyse insan tarafını bize

Senin mi pişen aşın gülen çocuğun sevinci

Bizim mi senin sevincin senin hürlüğün

Bu dağlar bu ormanlar senin mi

Her şey senin mi ne dersin

(DİRLİK DÜZENLİK, *Benlik Duygusu*, s. 80)

Açıl sofram açılsın nerde

Sofra nerde yaygı nerde

(DİRLİK DÜZENLİK, *Akça Kız Masallardan Dışarı*, s. 83)

Bakmış ki bir uğultu

Bu da yaşamak demiş

Bilmem siz duydunuz mu

(DİRLİK DÜZENLİK, *Yunus Emre Divanı*, s. 87)

2. 9. RÜCU

Eski şiirimizde bir sözü geri çevirip onun yerine daha güçlü bir düşünceyi söylemek olduğunu belirten Cem Dilçin, önceki sözü geri çevirmek, ondan

vazgeçmek değildir der. Tersine daha önceki sözün anlamını ve gücünü yeni tanıklayıcı sözlerle pekiştirmektedir. Cansever de şiirinde bu sanatın örneklerini vermiştir. Bu sanat ve istifham (sorgulama) sanatıyla birlikte anlamın iyice sorgulanması gerektiği bir durum ortaya çıkarır.

Yok denecek bir şey ama var var
 Yılan yılan çinkoya mavi
 ...
 Aramızda bir odada olmaktan başka ne var
 Yok denecek bir şey ama var var
 ...
 Hani o büyücek sevgiler? Şimdide yok mu?
 Yok denecek bir şey ama var var.

(YERÇEKİMLİ KARANFİL, *Var Var*, s. 101- 102)

Yukarıdaki örnekte eski şiirimizde kullanılan söyleyiş şekliyle “yok yok... ama var” kullanılmıştır. Ayrıca bu bölüm “Var Var” şiirinin bölümleri sonunda nakarat gibi yinelenmiştir.

Bugün pazartesi mi? kapının pencerenin durumu
Salıyı gösteriyor.

(BEZİK OYNAYAN KADINLAR, Manastırlı Hilmi Beye
 Birinci Mektup, s. 245.)

2.10. KAT’

Sözü, etkisini arttırmak amacıyla, arkası kendiliğinden anlaşılacağı ve susmanın söylemekten etkili olacağı bir noktada kesmektir. Dilbilimsel yaklaşımda sözdizimsel yinelemelerden eksiltme (*ellipsis*) bu sanatın karşılığıdır.

Hangi aşkı hatırlayacaktı hangi memleketi

(İKİNDİ ÜSTÜ, *Salkımlı Meyhane*, s. 18)

Bu örnekte “hatırlayacaktı” her iki taraf için de ortak eylem olarak kullanılmıştır.

Eksiltmeyi farklı örnekleriyle şiirinde kullanan Cansever şiir adlarında da eksiltmelere gitmiştir. “Bir Taş Atarsın...”, “İhlamur Bardağını...”, “Çiçekleri Sulasan...”, “Biz bu Şafak Vaktinin...”, “Bir Mektup Atanın...” şiir başlıkları bu örneklerdendir.

2.11. TERDİT (BEKLENMEZLİK)

Cem Dilçin terdid sanatını sözü, karşısındakini merakta bırakacak ve ilerisinin ne olacağını sezdirmeden sürdürdükten sonra, beklenmedik çarpıcı bir sonuçla bitirmek olarak açıklar.

Bir martının ve beklenmeyen bir durum olan “denizin ölmesi” olaylarını iyimserlikle karşılar gibidir. Bu da beklenmeyen bir ifade şekli oluşturmuştur.

Balkonda

Deniz de öldü sonra, martı da

İyi iyi.

(BEZİK OYNAYAN KADINLAR, *Manastırlı Hilmi Beye Birinci Mektup*, s. 245.)

Karımı sormuştunuz, nedense ölmüştür karım

Sizinle yemeğe gitmek gibi kolay ölmüştür işte

O kadar kolay ölmüştür ki, belki de anlatırım

Ne süs, ne çiçek, ne de bir şölen

Üstelik ne de bir şey eksiltilti gülümsemesinden

Konuşup duruyordu akşamlara dek

(UMUTSUZLAR PARKI, *Umutsuzlar Parkı*, s. 173)

Birden aklıma geldi, dilimi çıkardım onlara

...

Sonra pek tuhaf oldu, ne yapsam, yalıyor gibi yaptım elimi

Öyle ya, elimi kestimdi ben - ne yani, deli değilim ya

(UMUTSUZLAR PARKI, *Umutsuzlar Parkı*, s. 175)

Herkesin olduğu yerde biz de oluyoruz

En deęerli yüzler halinde

Sonra hep beraber sığınmak

Nereye?

Kendimize.

(UMUTSUZLAR PARKI, *Sığınmak*, s. 198)

Biz Bob'u çok seviyoruz, Bob çünkü umutsuzun biri

Ölüler gibi yani, en çabuk akılda kalan.

(PETROL, *Petrol*, s. 203)

2.12. TELMİH (ANIŞTIRMA)

Söz arasında herkesçe bilinen geçmişteki bir olaya, ünlü bir kişiye bir inanca ya da yaygın bir atasözüne işaret etmek, onu anımsatmaktır. Telmih edilen şey uzun uzun açıklanmaz, bir iki sözcükle açıklanır. Edip Cansever şiiri bu sanat yönünden oldukça zengindir. Ressam adları, tanınmış kişiler, yazarlar ve şairlerin adları, mitolojiden karakter adları, dinlerle ilgili terim ve kavramlar, dini olaylar, peygamber adları, dünya tarihinin önemli olayları, gemicilikle ilgili terimler oldukça çok kullanılmıştır. Bir peygamberin adını şiir kitabının adında kullanmıştır örneğin “Çağrılmayan Yakup”. Cansever içerik olarak da oldukça geniş bir konu alanına sahip şiirleri yazarken bu sanatlardan yararlanmıştı.

Saint Jean de Baptiste'in kesik

Kesik desem kesik, yaşayan desem yaşayan

Başı gibi sakın durmasa

(KİRLİ AĞUSTOS, *Otel*, s. 465.)

Birden ki bir Tantalos'tum, umutsuzluğumu

İnsanlara yedirmiştim de, insanlar beni

(ÇAĞRILMAYAN YAKUP, *Pesüs*, s. 410)

“Phoenix” adlı şiirinde Yunan mitolojisindeki adıyla anılan kuş, Anka, Hüma, Semender, Devlet Kuşu, Simurg, Sirenk gibi adlarla da anılır. Dünyanın farklı yörelerinde çeşitli dinsel ve büyüsel etkileri olduğuna inanılan mitolojik bir kuş olup kaynağı Eski Mısır inançlarında bulunmakla beraber Çin’den ran mitolojisine kadar uzanmaktadır. Edip Cansever, “Phoenix” adını şiirinde bu kuşun kendini yakarak yeniden doğması unsurunu anımsatarak kullanmıştır.

Kim ne derse desin ben bu günü yakıyorum
Yeniden doğmak için çıkardığım yangından

(PETROL, *Phoenix*, s. 207)

2.13. İRSAL – İ MESEL (ATASÖZÜ KULLANMA)

Edip Cansever, şiirinde atasözlerinin doğrudan kullanıldığı örnekler azdır. Şair halk deyişlerini, atasözlerini ve deyimleri şiir içinde işleyerek şiirin özüne gizlenmiş olarak vermek gerektiği görüşündedir. Bu düşüncesini özellikle “Bezik Oynayan” kadınlar kitabında gerçekleştirmeyi denediğini belirtmiştir.

Sen insansın hoşaftan anlarsın

(DİRLİK DÜZENLİK, *Bir Kara Borsacının Şairlere Öğüdü*, s. 62.)

Bu örnekte “eşek hoşaftan ne anlar” sözü farklı bir kullanımla karşımıza çıkmıştır. Yapı olarak da değişikliğe uğramıştır.

2.14. İKTİBAS (ALINTI)

İktibas, başkasından alınan bir sözü yazıda kullanmak anlamına gelir. Eski Türk şiirinde anlamı pekiştirmek amacıyla ayet, hadis ya da bunlardan parçalar şiirlerde kullanılmıştır.

Edip Cansever adına şiirler yazdığı şairlerin dizelerinden sözler alarak şiirinde kullanmıştır. Aşağıdaki şiirinde alıntıladığı sözü de yine şiiri içinde işaret eder.

Elindeki beyaz güllerle
 Merdivenlerden çıkan kadın
 Çerçevendir bir anlamda
 Bir bildiridir

(JOHN CHEERE'in bir öyküsünden aldım
Bir cümleyi dört dize yaptım hemen)

...

O yaz hiçbir söz söylenmedi
Ve bitti her söylenen

(Birinci dize BACHMANN'ın OTUZ YAŞ öyküsünden)
(ŞAİRİN SEYİR DEFTERİNDEN, *Bir Şiir Yazılırken*, s. 186)

3.SÖZLE İLGİLİ SANATLAR

Sözle ilgili sanatlardan cinas, söylenişleri ve yazılışları bir, anlamları ayrı iki sözcüğü bir arada kullanmaktır. Bu sanatla ilgili örneklere rastlamadık.

1. AKİS (YANSITMA)

Bir dize ya da cümlelerin anlamlı iki parçasından birini önce, ötekini sonra söyleyerek yani dizeyi ters yüz ederek aynı anlamda bir dize ya da cümle meydana getirmektir. Edip Cansever şiirlerinde dizinin yapısını ve kullandığı sözcüklerin yerini değiştirmektedir. Fakat bunu aynı anlamı ifade edecek şekilde değil yeni bir anlam oluşturacak şekilde yapmaktadır

Gelip gittiler, gidip geldiler

(EYLÜLÜN SESİYLE, *Ölümler Şimdi*, s.219.)

2. İADE (DÖNDÜRMECE)

Zincirleme, geri verme, geri çevirme, eski haline getirme anlamlarında kullanılmaktadır. Divan edebiyatında bir şiir içinde, her beytin son sözcüğünü, ondan sonraki beytin ilk sözcüğü olarak kullanmaktır.⁷³ Bu sözcük bir söz bölüğü de olabilir. Bu sanat deyişbilim yönteminde biçimbirimsel yinelemeler içinde kıvrımlı yineleme (anadiplosis) olarak değerlendirilmektedir.⁷⁴ Kıvrımlı yineleme (*anadiplosis*) bir tümcedeki son sözcüğün, daha sonra gelen tümcenin başında

⁷³ Karaalioğlu, a. g. e, s. 161.

⁷⁴ Özünlü, a. g. e, s. 120.

yinelenmesiyle yapılır. Bu nedenle kıvrımlı yinelemenin örneklerini de iade sanatı başlığı altında ele aldık.

Değil öyle şimdi görüşüm değişt

Değişt de ne oldu

(DİRLİK DÜZENLİK, *Fıldırış*, s. 57)

Ne mi düşünür Mehmet

Mehmet şeyi düşünür

(DİRLİK DÜZENLİK, *Yengeç Gibi*, s. 60)

Zurnacı Mehmet yokuşt

Yokuşt üç beş çocuk

(DİRLİK DÜZENLİK, *Zurnacı Mehmet*, s. 74)

İbrahim kahvede oturur

Perihan'ı sevdiği halde

Sevdiği halde İbrahim

Gider kahvede oturur

(DİRLİK DÜZENLİK, *İbrahim'in Evi*, s. 85)

Ablası var saçları sıcakta

Çözülmüş buzlar gibi akar

Çözülmüş buzlar gibi akar

Bütün düşüncelerin sonu

(DİRLİK DÜZENLİK, *İbrahim'in Evi*, s. 85–86)

Yinelenen cümle aynı zamanda metinsel yinelemeyi de örneklemektedir.

Hep birden,

Hep birden bir şey oluyoruz işte;

(YERÇEKİMLİ KARANFİL, *Güzel Atomların Yaptığı Ayak*, s. 107)

Bir iki yapıyor bunu, derken bırakıyor

Derken bırakır mı hiç, bu öyle güzel ki;

(YERÇEKİMLİ KARANFİL, *Anahtar Deliği*, s. 109)

Asılıp kalmışız öyle öyle, görenler bizi görüyor

Görenler bizi görüyor, ve gidip geliyoruz dikkatle

(UMUTSUZLAR PARKI, *Umutsuzlar Parkı*, s. 187)

3. İŞTİKAK

Aynı kökten türemiş en az iki sözcüğü bir dize ya da beyitte kullanmaktır. Edip Cansever şiirinde bu sanatın örnekleri oldukça çok görülmektedir. Cansever şiirlerinde aynı kökten türeyen sözcükleri aynı dizede çok kullanmakla birlikte şiirin tümü içinde kullanmaktadır. Dilbilimsel yönüme göre çok ekli yinelemeler (*polyptoton*) aynı kökten türemiş sözcüklerden oluşan yinelemelerdir. Bu yineleme söz sanatlarından iştikak sanatıdır. Bu nedenle iştikak sanatı başlığı altında örnekleriyle ele aldık.

Cebinde parası yok ama yoksul değil

İleri görüşleri var okumuşluğu yok

(DİRLİK DÜZENLİK, *Saray Köftesi*, s. 53)

Sen yoksun

Çevrende kimseler yok

Zengin de olsan

Yoksulluğun gitmez

(DİRLİK DÜZENLİK, *Dipsiz Testi*, s. 56)

Çıkardık mı su altındaki ölüyü

Çıkarmadık su altındaki ölüyü

Çıkardıktı su altındaki ölüyü.

(ŞAİRİN SEYİR DEFTERİ, *Rüzgarların Dinlendiği Yer*, s. 180)

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

EDİP CANSEVER ŞİİRİNDE SAPMALAR

1960'lı yıllara doğru dilbilim çalışmaları yazın yapıtlarının incelenmesine yöneldikten sonra, bu alanda çalışmalar yapan araştırmacılar yazındaki dil kullanımlarına ilişkin bir takım kurallar tespitinde bulundular. Yazın deyişbilimciler ve dilbilimci deyişbilimciler olarak hem yöntem hem de düşünce olarak birbirine karşıt iki topluluk ortaya çıkmıştır. Üçüncü bir topluluk da her iki görüş topluluğunun da ortak alanları olduğunu, dilbilim ve yazın yöntemlerini bağdaştırmak gerektiğini savunmuştur.⁷⁵ Bu gruptan olan Çekoslovakyalı dilbilimci Mukarovsky yazınsal sapmayı şu şekilde niteler:

“Yazın, sürekli ve dizgesel bir biçimde önceleme özelliğiyle belirginleşir ve önceleme, konuşulan dilin yapısının kurallarına karşı çıkmak ve bu kuraldışı yapıları dizgesel bir biçimde kullanmaktır.”⁷⁶

Edip Cansever şiirlerinde konuşulan dilin dışında yeni yapılar oluşturmuştur. Kesimsel ve tarihsel sapmalar görülmemekle birlikte şiirde örneklerini tespit ettiğimiz sapmalar ilgili başlıklar altında verilmiştir.

7. Yazımsal Sapmalar

Şiirin yazı düzeniyle ilgili sapmalardır. Şiir yazı düzeninin en geleneksel özelliği, her dizenin büyük harfle başlayarak bir dış sapma özelliği göstermesidir. Edip Cansever şiiri bu geleneksel yapıya uymaktadır. Ancak büyük harf yazımıyla ilgili başka bir sapma özelliği görülmektedir. Soru ve ünlem işaretlerinden sonra gelen cümle başlarında büyük harf değil de küçük harf kullanılmıştır.

Bu böyle kimin gittiği? şen dur ey!

Belki de evlerimiz mi? biraz ince, biraz da çok kelimeli

⁷⁵ Bu bilgiler Ünsal Özünlü'nün Edebiyatta Dil Kullanımları adlı kitabının “Sapmalar” başlığından kısaltılarak alınmıştır.

⁷⁶ Özünlü, a. g. e, s. 142.

Bu sanki niye durduğumuz mu? açıkken sevişme bölgeleri
Ay, pencere, göz! siz git ey!

(YERÇEKİMLİ KARANFİL, *Ey*, s. 93.)

Dışarı çıkıyorsanız dikkat! çiçeklerle karşılaşmayın

...

Neden diyeceksiniz? İnsandaki sevgiliyi eskitiyor bu çiçekler

...

Pek tuhaf! ben de sahanda yumurtayı kıskanırım

...

Beni seviyorsanız dikkat! köşe başındaki camcıya sorun

...

Beni sevdiniz mi? yangındır artık parmaklarınız.

(YERÇEKİMLİ KARANFİL, *Yangın*, s. 98.)

“Yangın” şiirinin tamamında soru ve ünlem işaretlerinden sonra gelen cümle başında büyük harf kullanımında aynı yazınsal sapma özelliği görülüyor.

Aşağıda “Var Var” şiirinde ise “Yangın” şiirinden farklı bir durumla karşılaşıyoruz. Şiirin sondan ikinci ve üçüncü dizesi dışındaki dizelerde soru ve ünlem işaretlerinden sonra gelen sözcüğün ilk harfi küçük iken sondan ikinci ve üçüncü dizede bu işaretlerden sonra gelen sözcükler yazım kuralına uygun olarak büyük harfle yazılmıştır:

Vay! çiçekleri, kedileri bakmak bakmak yapan elim

...

Vay! Mendili dörtlere katlayıp cebine koyan ben

...

Diyorum elleri nerede? Benimkisi bu bu...

Hani o büyücek sevgiler? Şimdi de yok mu?

(YERÇEKİMLİ KARANFİL, *Var Var*, s. 102.)

Her iki durumun da görüldüğü yani soru ve ünlem işaretinden sonra hem küçük hem büyük harfin kullanıldığı bir diğer şiir ise “Uyanınca Çocuk Olmak” şiiridir:

Bilmem! bir testi, bir bakır sahan kolay mı sizinle?

...

Öyle mi? ya kim uyandırır sizde

...

Su böyle neye benziyor? Çok çocuklu bir bahçe değil mi?

...

Bak! şakur şukur şapka alan birisi

...

Gözlerim! hey sokak! geri getiriyor gözlerimi

(YERÇEKİMLİ KARANFİL, *Uyanınca Çocuk Olmak*, s. 126.)

Soru işaretinden sonra yazım kuralına uygun olarak büyük harf kullanıldığı görülmekle birlikte ünlem işaretinden sonra böyle bir istisna görülmüyor. Ünlem işaretlerinden sonra gelen cümlelerin ilk harfi küçük harfle yazılmıştır. Aşağıda bu durumun görüldüğü diğer örnekler görülmektedir:

Bahçeyi aşırılmışlar, tüh! ayrıca üç duvarı, yani gözünün tekini

...

Hadi! çağımızın aklıyla konuşmayan ilk adamı geliyor.

(YERÇEKİMLİ KARANFİL, *Anahtar Deliği*, s. 110.)

Canım horoz! merdivenlerde renkleniyor

Edip Cansever şiirinde özel isimlerin büyük harfle yazılması kuralında da bir sapma görülüyor. Özel isim olan “Süleyman” bu şiirde küçük harfle yazılmıştır. “Süleyman”, “insan” sözcüğü gibi genel bir anlamı ifade eden, tür(cins) adı olarak kullanılmış:

Bir süleyman gördüm hiçbir yanı kımıldamıyor

(YERÇEKİMLİ KARANFİL, *Aaaa*, s. 96.)

Şiirin başlığında diğer şiirlerinden farklı olarak küçük harf kullanılmıştır. Diğer şiir başlıklarının tamamı büyük harfle yazılırken “Aaaa” şiirinin ilk harfi büyük, diğer harfleri küçük olarak yazılmış. Şiir içinde büyük harflerle yazılmış dizeler de farklı kullanımlar olarak görülüyor.

Farklı bir kullanım şekli de dize içinde “nokta” sözcüğünün büyük harfle yazılmış olmasıdır.

Demek ilk olarak kendimi tekrarlıyorum Nokta

(UMUTSUZLAR PARKI, *Sığınak*, s. 199)

Gelince Ç ile geliyordu bir çay

(PETROL, *Şey Şey Şey ve Şeylerden*, s. 206)

Açtınız radyoyu, ılıyan bir ses kanınızda:

AIU, İAO, AĞ UĞ AĞ

(UMUTSUZLAR PARKI, *Umutsuzlar Parkı*, s. 179)

Edip Cansever, şiirlerinde bazı dizeleri büyük harflerle yazmış, yazımsal bir sapma özelliği taşıyan kullanımlarıyla anlamı vurgulamıştır. “Umutsuzlar Parkı” adlı şiirinde her bölümün sonunda büyük harflerle yazılmış benzer sözdizimsel bir yapı taşıyan dizeler görülmektedir.

BİTMEDİ DİYORUM BİTMEDİ ŞAŞKINLIĞIMIZ

...

BİTMEDİ, AMA BİTMEDİ ŞAŞKINLIĞIMIZ

...

BİTMEDİ, DAHA BİTMEDİ ŞAŞKINLIĞIMIZ

...

BİTMEDİ, DİYORUM BİTMEDİ ŞAŞKINLIĞIMIZ

(UMUTSUZLAR PARKI, *Umutsuzlar Parkı*, s. 166–167)

“Sığınak” şiiri, son dizeleri büyük harflerle yazılarak bitirilmiştir.

İNSAN

SANA GÜVENİYORUM

SAYGILARIMLA.

(UMUTSUZLAR PARKI, *Sığınmak*, s. 199)

8. Sesbilimsel Sapmalar

Sesbilgisel sapmalar, konuşulan dilde kullanılmayan herhangi bir sesbirimin ya da farklı bir sesbirimin, kullanılmakta olan bir sesbirimin yerine konmasıyla yapılır.

Edip Cansever'in şiirlerinde sesbilimsel sapmalar ele alındığında ünlü ve ünsüz değişimleri göze çarpmaktadır. Ünlü daralmasını zorunlu kılan bir söyleyiş durumu olmadığı halde eylemlerde ünlü daralmaları görülmektedir:

Kesilen saç kesilmiyenden

Dökülen kan dökülmiyenden

Harcanan şey harcanmiyandan

Bilinen bilinmiyenden

(DİRLİK DÜZENLİK, *Berbere Bak*, s. 78.)

Yukarıdaki dizelerde sözdizimsel koşutluk da görülüyor.

Ben öyle kendine güveni olmiyanlardan değilim

...

Gücün savaşmak için yenilenmiyecek

(DİRLİK DÜZENLİK, *Karşıtlık*, s. 82.)

Olmiyacak şey mi? niye bakmiyayım denizlere

(YERÇEKİMLİ KARANFİL, *Yangın*, s. 99.)

Sırası gelmişken söyliyeyim de

...

Her elde bir gökyüzü var ağlıyacağımız geliyor bir türlü

(YERÇEKİMLİ KARANFİL, *Güneşin Yazdığı*, s. 104.)

Hadi! çağımızın aklıyla konuşmıyan ilk adamı geliyor.

(YERÇEKİMLİ KARANFİL, *Anahtar Deliği*, s. 110.)

Bu örneklerdeki kullanım, standart dil dışında bir kullanım, ünlü değişimi sesbilimsel sapmadır. Bu durumu şairin günlük konuşma dilini kullanması olarak değerlendiriyoruz.

Ünlü-ünsüz ses değişimiyle ilgili farklı bir sesbilimsel sapma özelliği de bazı sözcüklerdeki ünsüz değişimidir. Bunlardan ilki “b-p” değişimi olarak görülmektedir.

Bir gün üç kişi tam pıçakla çekip alacaklar

(YERÇEKİMLİ KARANFİL, *Var Var*, s. 102.)

En güzel oyulanını pıçakla, ya da çelikten bir keskiyle

(YERÇEKİMLİ KARANFİL, *Anahtar Deliği*, s. 108.)

Sonra bir pıçak gibi durduğu sarısı içine çökmüş lâmbaların

(UMUTSUZLAR PARKI, *Umutsuzlar Parkı*, s. 177)

“Mutfak” sözcüğünün “f” sesi “b”sesine dönüştürülmüş.

Salça kokusuna mutbağımın,

(İKİNDİ ÜSTÜ, *Yaşamak Telâş*, s. 39.)

Sesbilgisel sapma olarak şiirlerde görülen diğer bir özellik ünlü yitimidir.

Nerde düşünse biraz

Orda günlük güneşlik

(DİRLİK DÜZENLİK, *Ali'nin Yüzü*, s. 66.)

Açıl sofram açılsın nerde

Sofra nerde yaygı nerde

...

İlersi dağınık duman

(DİRLİK DÜZENLİK, *Akça Kız Masallardan Dışarı*, s. 83.)

Yukarsı yukarda, aşağısı aşağıda biraz

(YERÇEKİMLİ KARANFİL, *Horozla Merdiven*, s. 112.)

“Tüfekkk” şiirinin ise başlığında aynı sesin tekrarlanmasıyla bir ses türemesi oluşmuştur. Bu da sesbilimsel bir sapma özelliğidir. Asım Bezirci, “Tüfekkk” şiirinin içinde yer aldığı “Yerçekimli Karanfil” adlı şiir kitabının Demokrat Parti’nin baskılı yönetimi döneminde yazılmış olmasıyla şiirlerde bu baskının etkilerinin görüldüğünü söylemektedir.

“Değerler inançlar sarsılır. Düzensizlik, güvensizlik, korku kişileri birbirinden ayırır. Aydınlarla kokuşmuş çevre arasındaki anlaşmazlık genişler. Eylem yolu bulamayan sanatçıların insanla, toplumla, gerçekle ve onların temel sorunlarıyla bağları gitgide gevşer hatta ara sıra kopar.”⁷⁷

TÜFEKKK

(YERÇEKİMLİ KARANFİL, *Tüfekkk*, s. 105.)

Şiirin başlığının büyük harflerle yazılmış olması yazımsal sapma olmakla birlikte “tüfek” sözcüğündeki ses türemesi dikkat çekicidir. Şair, “insandaki ölüme denk susmak”ı bir tüfeğe benzetmiş. Sessiz ama patlamak üzere olan, tüfeğin adında da susmanın baskısını, ağırlığını duyuran bir ses türemesi sesbilimsel sapma özelliği görülmektedir.

Genel kullanım dışı bir özellik taşıyan ses düşmesi şu dizelerde de sesbilimsel sapma olarak görülüyor: en azından –en azdan. Burada hem ünlü hem de ünsüz ses düşmüştür

Ali büyük en azdan

Tarlalar doruklar kadar büyük

(DİRLİK DÜZENLİK, *Ali'nin Yüzü*, s. 67.)

En azdan bir gökyüzü

Çarşığı görmeden edemem

(DİRLİK DÜZENLİK, *Dirlik Düzenlik*, s. 89.)

⁷⁷ Asım Bezirci, **Metin Eloğlu, Edip Cansever**, Birinci Basım, İstanbul: Evrensel Basım Evi, Eylül 2007, s. 120.

9. Sözcüksel Sapmalar

Dış sapma olarak değerlendirilen, ölçü, dizem ve uyak gereği, sözcükteki herhangi bir ünlünün düşmesi ya da hece düşmesi sözcüksel sapmalardır. Şiirsel söylemi gerektiren yerlerde olağan dilden daha kaba ya da açık saçık terim ve sözcükler kullanılıyorsa, sözcüksel iç sapmalar yapılmış olur.

Aşağıdaki örneklerde Edip Cansever'in kendi türettiği sözcükleri görüyoruz. Konuşma dilinde bulunmayan fakat türetildiği kökten başka sözcüklerin bulunduğu “bil-“ eyleminden “bili” sözcüğünü türetmiştir. “çocuklamak” sözcüğü de yeni bir türetimdir.

Bu akılsız çiçek

Bu bilisiz ağaç

Bu düpedüz ileri görüş

(YERÇEKİMLİ KARANFİL, *Aliminyum Dükkân*, s. 111.)

Çocuğu çocukluyor bir düdüğün kırmızısı

(YERÇEKİMLİ KARANFİL, *Horozla Merdiven*, s. 112.)

Yollar benimmiş gibilerden

Durmaklı yürümekli bir gece

(DİRLİK DÜZENLİK, *Dirlik Düzenlik*, s. 89)

10. Dilbilgisel Sapmalar

Şiirin en önemli iki özelliği beklenmeyen düzensizlik (şiirsel sapma) ile beklenmeyen düzenlilik (koşutluk)tir. Yinelemelerin çokça yapıldığı şiirlerde, koşutluk doğal bir eylemdir.⁷⁸

⁷⁸ Özünlü, a. g. e. s. 150.

Edip Cansever şiirlerinde sözdizimsel sapmalar görülmektedir. Ancak, devrik cümleler, soru cümleleri kendi aralarında ve şiir içinde bir koşutluk oluşturmuyor.

İçinde çoğunlukla düz tümceler bulduğu bir şiirde yer yer emir ya da soru tümcelerinin bulunması iç sapmaları belirtir. Edip Cansever'in şiirlerinde beklenemeyen bir düzensizlik(şiirsel sapma) vardır. Özellikle *Tragedyalar* ve *Çağrılmayan Yakup* kitaplarında emir, soru cümleleri, biçimbirimsel ve sözdizimsel açılardan koşut yapı oluşturmayan dize yapıları, karşılıklı konuşma gibi farklı özellikler gösteren şiirler şiirsel sapmayı göstermektedir.

Ay, pencere, göz! siz git ey!

(YERÇEKİMLİ KARANFİL, *Ey*, s. 93.)

Bu dizede kişi eki, emir kipi II. tekil kişi olarak kullanılmış. Aynı şiirin diğer dizelerinde dilbilgisel sapma görülüyor.

...siz gidin ey!

...siz bak ey!

...ben çok ey!

Edip Cansever, şiirin dize ve sözdizimsel yapısını değiştirerek ara söz ve ya açıklama niteliğinde sözler de kullanmıştır.

Odayı arşınıyor – adı üstüne – o gidip de gelmemek

biçimindeki odayı

(YERÇEKİMLİ KARANFİL, *Anahtar Deliği*, s. 109.)

Akşama, ya da sabahın sekizi – fark etmez – denizin üstünü de

...

Bir uçağı da – şöyle bir yola koyuyorlar – elmacık kemikleri

...

Ortalık – onu aldığı yere koy – içi görünen saatler gibi

(YERÇEKİMLİ KARANFİL, *Anahtar Deliği*, s. 110.)

5. Anlamsal Sapmalar (Alışılmamış Bağdaştırma)

Şairin alışılmamış sözcük seçimi yaptığı dizelerde anlamsal sapmalar ortaya çıkmaktadır. Edip Cansever şiirindeki sözcük seçimiyle, sözcükler arasında kurduğu ilgilerle yeni ve alışılmamış anlamlar, bağdaştırmalar oluşturmuştur. Şiirlerinde pek çok örneğini görüyoruz.

Kıyılardaki sıcakkanlı kum çocuklarını

(İKİNDİ ÜSTÜ, *Dünyanın Büyük Şehirleri*, s. 46)

Şu herkesin bildiği düzlük

Bu deli alacası çayır

Ardıç kuşu türkülü sokak

Senin için değil.

(DİRLİK DÜZENLİK, *Dipsiz Testi*, s. 56)

Yapışık sesler çıkarır şekerlerin üstünde

(DİRLİK DÜZENLİK, *Şekerli Gerçek*, s. 77)

Bu tavuk yeşili ağaç

Bu cam göbeği nehir

(DİRLİK DÜZENLİK, *Karşıtlık*, s. 82)

İbrahim kırlardan ince

(DİRLİK DÜZENLİK, *İbrahim'in Evi*, s. 84)

Yılan Yılan çinkoya mavi

(YERÇEKİMLİ KARANFİL, *Var Var*, s. 101.)

Alıştık bakıvermeye, az şey mi balkonda deniz

Son gözlerimizi harcadık, en çok da güneşin tuttuğu

...

Bunca olanlara bakar gibisine belki

İnsanda bir türkü var onu çıkarıyoruz

...

Çocuklar bekleme yapıları gibi sokaklarda

(YERÇEKİMLİ KARANFİL, *Güneşin Yazdığı*, s. 104.)

Beyaza eğik, sarıya aç

(YERÇEKİMLİ KARANFİL, *Tüfekkk*, s. 106.)

Eşdizimlilik, bazı sözcüksel öğelerin birbirinin ardı sıra aynı bağlamı gösterebilmek için kullanılabilirlerdir. Edip Cansever yukarıda örneklerini gördüğümüz alışılmamış sözcük seçimleriyle oluşturduğu eşdizimlilik yanında kendi türettiği sözcüklerle ve yine alışılmamış bağdaştırmalarla anlamsal sapmalar oluşturmuştur.

İçi denizli çimen

Yani denize yakın

Balıklı yosunlu filân

(DİRLİK DÜZENLİK, *Yengeç Gibi*, s. 61)

Bir yanım insanlı kahve

Dünyalar dolusuydu bir yanım

(DİRLİK DÜZENLİK, *Dirlik Düzenlik*, s. 88)

Çıkıp kuruluyorum pencere yanına gel keyfim gel

Gidip duruyorum böylece, adımı bileceksiniz; çok ülkeli adam

...

Pencereli yıldız, misafirli oda; bol bol öttürüyorsunuz

(YERÇEKİMLİ KARANFİL, *Yangın*, s. 99.)

Bir komşum var kesin gözlü, uzağa baktıkça rahat

(YERÇEKİMLİ KARANFİL, *Var Var*, s. 102.)

Dolgunluk sokakları, sanki bir aydınlığı kutluyorum

...

İşte bir dolgunluk şapkası; ikide bir çıkarıyorum

...

Dolgunluk eli.

...

Bu arada bir marangoz da büyükük masaları çıkarıyor

...

Gemiler, gemiler açıyorum odalara uzaklık gemileri

...

Bunlar karanlık insanları

...

Yani dağınıklık ölüleri, ay doğdu diye güzel

...

Sonra bu uzunluk suları; ilk olarak sen

...

Onunla pek yerinde bu dolgunluk kadehleri

(YERÇEKİMLİ KARANFİL, *Dolgun*, s. 114.)

Kocaman bir çocuk yüzü taşıyor yalnızlıktan

(UMUTSUZLAR PARKI, *Umutsuzlar Parkı*, s. 183)

Sözdiziminin ve alışılmamış sözcük seçiminin bir bulunduğu yapılar da yine anlamsal sapma oluşturmaktadır.

İlk peşin onları görüyorum

(YERÇEKİMLİ KARANFİL, *Aşkın Radyoaktivitesi*, s. 97.)

Bir gün ölümü beğenmiyeceksiniz dikkat! ölmeyin kolayla

...

Korkum yok; ben güpegündüz rakılar boğazlıyorum

Gözlerimi batırıyorum istakozlara

...

En akıllı tarafımdır balıkla deniz tutmak.

...

Bana parmağınızdaki çiçekleri gösterin

(YERÇEKİMLİ KARANFİL, *Yangın*, s. 100.)

...

Saçlarla gözleri kesiyoruz makaslar konusunda

(Sonrası Kalır I, YERÇEKİMLİ KARANFİL, Güneşin Yazdığı, s. 104.)

Çağırısam gidivermeye sence bir uzaklıktan kendimi

(YERÇEKİMLİ KARANFİL, *Dolgun*, s. 114.)

Bakınca bir şiir canlıyorum dünyaya

(YERÇEKİMLİ KARANFİL, *Kaybola*, s. 116.)

Şairin, bu örnekte belirtmek istediği şiiri canlandırmak değil, onu bir canlı gibi düşünmek, hayata getirmektir. “Yaratmak” sözcüğünün anlamından farklı kullanılmıştır. Cansever, şiiri insan gibi yaşayan bir varlık gibi düşünmüştür.

Ben ilerlemiş çiçek, biraz başkalık

Çok yerli bir gülümseme cami avlularında

(PETROL, *Evli misiniz ya da Tunus Çok Mahremdir*, s. 209)

6. Lehçesel Sapmalar

Şiirde bir iç sapma oluşturan lehçe ve ağız kullanımları, olayı anlatanın o lehçeyi ya da ağız kullanan kişi olduğu havasını verdiği ve şairi söylem devresinden çıkardığı

için, bir söylem sanatı olarak göze çarpmaktadır.⁷⁹ Edip Cansever şiirinde lehçe ve ya ağız kullanımına çok az rastlanılmaktadır. Aşağıdaki örnekte de görüldüğü gibi sadece sözcük seçimiyle böyle bir iç sapma oluşmuştur.

Akça kızı arıttılar yuğdular

(DİRLİK DÜZENLİK, *Akça Kız Masallardan Dışarı*, s. 83)

⁷⁹ Özünlü, a. g. e, s. 152.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

EDİP CANSEVER ŞİİRİNDE KONUŞMA DİLİ

1. DEYİMLER

Kendi öz anlamından az çok ayrı bir anlam taşıyan klişeleşmiş söz olan Deyimler bir tür sözcüksel birim oluşturan anlambirim topluluğudur. Edip Cansever şiirlerinde deyim kullanımları oldukça yaygın bir şekilde görülmektedir.

Aşk dedin mi bini bir paraya
Şair işi bu karışık düzen

(DİRLİK DÜZENLİK, *Halkın Görüşü*, s. 51)

Ha babam yazıp çizdiniz
Aştı mehtaptı canına okudunuz tabiatın
Kiminiz sürdürüp gitti yalnızlığını
Bir düşüncedir tutturdu kiminiz
Ağlamaklı ettiniz en sonunda halkı.

(DİRLİK DÜZENLİK, *Halkın Görüşü*, s. 51)

Burada “kiminiz” sözcükleri de zıt koştut yapıyla yineleme olarak kullanılmıştır.

Döşeklere yaz kokusu sinmiş duydunuz mu
Bilir bilmez ötüşleri var toprağın içinizde

(DİRLİK DÜZENLİK, *Saray Köftesi*, s. 53)

Topluma su koyuvermek hoşafın işi

(DİRLİK DÜZENLİK, *Bir Kara Borsacının Şairlere Öğüdü*, s. 62.)

Neler yapmadım neler
Dünyayı alt üst ettim

(DİRLİK DÜZENLİK, *Peşkir*, s. 70)

Sen astığı astık kestiği kestiksin.

(DİRLİK DÜZENLİK, *Benlik Duygusu*, s. 80)

Açık konuşalım ayıp değil

Donumuz dizimize düştü

(DİRLİK DÜZENLİK, *Karşıtlık*, s. 81)

Sokak büyür de büyür

Alır başını gider

(DİRLİK DÜZENLİK, *İbrahim'in Evi*, s. 86)

O çalsın gözlere şenlik, akınıp giderdi başka dünyalar (evlere şenlik)

...

Daha görmedimdi ben oldum bittim öyle yürek canlısı

(YERÇEKİMLİ KARANFİL, *Borazan*, s. 127.)

O gün bu gündür ayağı değerlendirmiş bulunuyoruz.

(YERÇEKİMLİ KARANFİL *Altın Ayak*, s. 129)

Sıktım ki sıktım bir ara dişlerimi

(UMUTSUZLAR PARKI, *Umutsuzlar Parkı*, 169)

Dışarı çıkıyor, içeri giriyor, üç aşağı beş yukarı

(UMUTSUZLAR PARKI, *Umutsuzlar Parkı*, s.181)

Taş kesilmemek için taş

(PETROL, *Salıncak*, s. 239)

2. KONUŞMA DİLİ

Edip Cansever şiirde karşılıklı konuşma tekniğini kullanarak şiirin imkânlarını genişletmiştir. Karşılıklı konuşma anlatım tekniğini iki şekilde kullanır. Kendi kendisiyle konuşmaların bulunduğu iç monolog örnekleri ve karşılıklı konuşma tarzında, kimi zaman soru sorma ve cevap verme şeklinde yapılan diyaloglar görülür. Şair, “Ben Ruhi Bey Nasılım?”, “Çağrılmayan Yakup”, “Şairin Seyir Defteri”, “Bezik Oynayan Kadınlar” adlı eserlerinde iç monolog tekniğini kullanmıştır.

“Tragedyalar” ise bir tiyatro oyununda olduğu gibi şairin çoğalttığı tipler karşılıklı konuşma durumundadırlar.

Her elde bir gökyüzü var ağlıyacağımız geliyor bir türlü

(Sonrası Kalır I, YERÇEKİMLİ KARANFİL, Güneşin Yazdığı, s. 104.)

Diyalog monolog ve iç konuşmalar Edip Cansever şiirinde oldukça çok kullanılan tekniklerdendir.

Sonra da bir bara gittim – neee!bara mı gittiniz

Doğrusu müzeleri gezecektim, biriyle buluşacaktım- sonra da

Tam üç yıl oluyor özlediğim kadınla...

Öldüyse, hayır ölmemiştir, nereden çıkardınız?

(UMUTSUZLAR PARKI, *Umutsuzlar Parkı*, s. 175)

Dört kişiyiz!

- Hayır, on!..

- Bin kişiyiz!

- Bana Kalırsa...

(NERDE ANTİGONE, *Ne Gelir Elimizden İnsan Olmaktan Başka* s. 250)

SONUÇ

İkinci Yeni şiirinin öncülerinden Edip Cansever'in şiirlerindeki dil ve anlatım özelliklerini tespit etmeyi amaçlayan bu çalışmada şairin kullanmış olduğu söz sanatları, anlamla ilgili sanatlar, yinelemeler ve sapmalar incelenmiştir. Cansever'in şiirlerinde, sözcük yapılarının değiştirilmesiyle oluşturulmuş yeni sözcük türetimleri bir kaç örnek dışında görülmemiştir. Şair var olan sözcükler arasında alışılmışın dışında ilgiler kurarak bağdaştırmalar yaparak yeni anlamlara ulaşmıştır.

Edip Cansever, şiirde dize yapısını değiştirmiş şiiri düzyazıya yaklaştırmıştır. Fakat bu yapı şiirin bütünlüğünü bozmayacak bir şekilde kullanılmıştır. Dizede koşut yapıları daha az kullanmıştır. Uyak düzeni, geleneksel şiir biçimleri ilk dönem şiirleri dışında görülmemektedir. Şiirlerinde uyak oluşturabilecek ses benzerlikleri bulunmakla birlikte bu yapılar Cansever şiirinin genel özelliği sayılamaz.

Dilbilgisel, sözdizimsel, anlamsal, yazımsal sapmalar Edip Cansever şiirleri içinde koşut bir yapı oluşturmamaktadırlar. Şair, bu söyleyiş özellikleriyle alışılmış kalıpların, anlatım unsurlarının dışına çıkarak yeni anlamlar, imgeler, çağrışımlar bulmaya çalışmıştır. Anlam en vurgulu ve yoğun halini son dizelerde bulmaktadır. Anlamı şiirin genelinden getirdiği yapılarla bir dizede toplamış ya da beklenmedik bir ifadeyle okuyucuyu şaşırtarak vermiştir. Anlatımında kullandığı teknikler, yinelemeler, sapmalar, deyimler anlam yoğunluğunu arttırmaktadır. Şair bir dizede hem yineleme, hem somutlaştırma, hem benzetme yapmış; kimi zaman bu ilgilere zıt yapılar da katarak yoğun bir anlatım yapısı oluşturmuştur.

Sanatsal türlerin şiirin potası içinde eritilerek şiirin doğal bir gereci olarak kullanılabilceğini söyleyen Edip Cansever, şiirlerinde diyalog, monolog gibi tiyatro tekniklerini kullanarak anlatım tekniğini geliştirmiştir. Şairin şiirinde çoğalttığı karakterler karşılıklı konuşmalarıyla, sorgulayan bir tavırla insanın evrensel özelliklerini yansıtırlar. Bu şekilde, devamlı sorgulayan farklı düşünceler ve ifadeler bulmaya çalışan

“düşüncenin şiiri”ni oluşturmuştur. Bu şiir, okuyucuyu düşünmeye zorlayan bir şiirdir. Öykü tekniğini kullandığı şiirleriyle de “düzyazısal şiir” şeklinde tanımladığı şiirin örneklerini vermiştir.

Benzetme ve eğretilemelerde özgün söyleyişler elde etmiş, alışılmışın dışında bağdaştırmalarla anlaşılması zor bir şiir ortaya koymuştur. Şiirin ölçü, uyak, dize gibi özelliklerini kullanmak yerine bu kuralların dışına çıkarak kendi ses ve şekil yapısını oluşturmuştur. Yazım kurallarında, sesbilgisel özelliklerde sapmalar görülmektedir. Sözcüklerin göstergesel anlamlarından yararlanarak, somutlaştırma, yineleme ve sapmalarla yeni göstergelere ulaşmıştır.

Edip Cansever “şiirde sürekliliği” ve “yeniliği” savunmuş, kendi şiirini bu ilkelere göre geliştirmiştir. Deyimler, atasözlerini ve halk arasındaki kalıplaşmış söyleyişleri şiirin yapısı içinde eriterek kullanmıştır.

Toplumdan soyutlanmamış bireyi, soruları çoğaltan bir şiirle anlamaya ve anlatmaya çalışmıştır. Dil ve anlatımın sınırlarını zorlayan kullanımlarla daima yeni bir şiir ve söyleyiş peşinde olmuştur. Şair, şiirleriyle değişimin ve yeniliğin savunucusudur.

Şiirin de bir yaşamı olduğuna inanan ve hayatı boyunca şiir yazmaktan vazgeçmeyen Edip Cansever, şiirleriyle günümüzde de insanı “çok göz”le görüp “çok ses”le ifade edebilen modern bir şair olarak Türk şiirinin gelişimini etkilemeye devam etmektedir.

KAYNAKÇA

- Akalın, İ. Sami. **Edebiyat Terimleri Sözlüğü**. İstanbul: Varlık Yayınları, Aralık 1965.
- Akkanat, Cevat. **Gelenek ve İkinci Yeni Şiir**. Ankara: T. C. Kültür Bakanlığı Yayınları, 2002.
- Aksan, Doğan. **Türkçenin Gücü**. 7. Baskı. Ankara: Bilgi Yayınevi, 2003.
- . **Cumhuriyet Döneminden Bugüne Örneklerle Şiir Çözümlenmeleri**. Birinci Basım, Ankara: Bilgi Yayınevi, Aralık 2003.
- . **Şiir Dili Türk Şiir Dili**, Ankara: Engin Yayıncılık, 2005.
- Aktaş, Şerif. **Yenileşme Dönemi Türk Şiiri ve Antolojisi I**. Birinci Baskı. Ankara: Akçağ Yayınları, 1996.
- Akyüz, Kenan, “Cumhuriyet Devri Türk Edebiyatı”, **Türk Ansiklopedisi**, C. 32, 1982.
- . **Modern Türk Edebiyatının Ana Çizgileri**, Beşinci Baskı, İstanbul: İnkılâp Kitabevi.
- Asiltürk, Bâki. **1980 Kuşağı Türk Şiirinin Poetikası**. İkinci Basım. İstanbul: Toroslu Kitaplığı, Kasım 2006.
- Berk, İlhan. “Soruşturma: İkinci Yeni’den Ne Anlıyorsunuz?”, **Türk Dili**, C. XXXV, S. 309.
- Bezirci, Asım. **Metin Eloğlu, Edip Cansever**. Birinci Basım. İstanbul: Evrensel Basım Evi, Eylül 2007.
- Canberk, Eray. **A’dan Z’ye Edip Cansever**. İstanbul: Yapı kredi Yayınları (Kitaplık Dergisi 61. Sayısı Armağanı), Mayıs 2003.
- Cansever, Edip. **Gül Dönüyor Avucumda**. İstanbul: Adam Yayınları, Aralık 2000, s. 42–43.
- . “*Şair Yaşadığı Zaman Diliminin Dışına Çıkabilir*”, **Gösteri**, Sayı 2, Ocak 1981.
- . **Sonrası Kalır I (Bütün Şiirleri)**. I. Baskı. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları, Nisan 2005.
- . **Sonrası Kalır II (Bütün Şiirleri)**. I. Baskı. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları, Nisan

- 2005.
- Cöntürk, Hüseyin. **Behçet Necatigil ve Edip Cansever Üstüne**. Ankara: Kardeş Matbaası, 1964.
- Dirlikyapan, Devrim. “ ‘İkinci Yeni’ Dışında Bir Şair: Edip Cansever”Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Bilkent Üniversitesi Ekonomi ve Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2003.
- Dilçin, Cem. **Türk Şiir Bilgisi**. Dördüncü Baskı. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları, 1997.
- Doğan, Mehmet Hızlan. **Yüzyılın Türk Şiiri**. C. II. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları, 2002.
- Enginün, İnci “Şiirimizin Klâsik Şairi Yahya Kemal”, **Doğumunun yüzüncü yılında Yahya Kemal Beyatlı**, Ankara: Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Atatürk Kültür Merkezi Yayını, 1994.
- Gökalp, Gonca. “Cumhuriyet Dönemi Türk Şiiri ve Behçet Necatigil”. Hacettepe Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi. 10: 1. Ankara :Temmuz 1993 .
- Güneş, Zeliha. **Cemal Süreya’nın Şiir Dili**. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları, 2007.
- Hatipoğlu, Vecihe. **İkilemeler**. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları, 1971.
- İlhan, Attila. **İkinci Yeni Savaşı**. Ankara: Bilgi Yayınevi, 1996.
- İnce, Özdemir. “Edip Cansever: Yani O Kendine Sürgün Olan”. **Tabula Rasa**. İstanbul: Can Yayınları, 1992.
- Karaalioglu, Seyit Kemal. **Edebiyat Terimleri Kılavuzu**. İstanbul: İnkılâp ve Aka Kitapevleri, 1975.
- Karaca, Alâattin. **İkinci Yeni Poetikası**. Birinci Basım. Ankara: Hece Yayınları, 2005.
- Korkmaz, Ramazan. “Servet-i Fünun Topluluğu (1876–1901)”. **Türk Edebiyatı Tarihi** 3. İstanbul: Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, 2006.
- Okay, Orhan. **Poetika Dersleri**, Ankara: Hece Yayınları, 2004.
- Oktay, Ahmet. “Mavi Bir Dergi Olarak Beklentileri Karşılammış, Sadece Haber Vermiştir.” Milliyet Sanat. S. 61, 1 Aralık 1982.
- . **Şair ile Kurtarıcı**, İstanbul: Korsa Yayınevi, 1992.
- . **O Ben Ki: Edip Cansever**, Haz. : Yalçın Armağan, İstanbul: Alkım Yayınları

- (Sempozyum Kitapları), 2005.
- Önertoy, Olcay, İsmail Parlatur. **Tanzimat Sonrası Edebî Metinler**. Ankara: Ankara Üniversitesi, Dil, Tarih Coğrafya Fakültesi Yayını, 1977.
- Özünü, Ünsal. **Edebiyatta Dil Kullanımları**. İstanbul: Multilingual, 2001.
- Sazyek, Hakan. **Cumhuriyet Dönemi Türk Şiirinde Garip Hareketi**. 3. Baskı. Ankara: Akçağ Yayıncılık, 2006, s. 526.
- Süreya, Cemal. “Hece Şiiri”. *Hürriyet Gösteri*, S. 49. Aralık 1984.
- Türk Dil Kurumu. **Türkçe Sözlük**. Basım. Ankara:
- Türk Dil Kurumu. **Yazım (İmlâ) Klavuzu**. Basım. Ankara:
- Vardar, Berke. **Açıklamalı Dilbilim Terimleri Sözlüğü**. İstanbul: Multilingual Yayınları, 2002.
- Yatkın, Ü. Nazan. “Edip Cansever, Hayatı, Sanatı, Eserleri, Şiirlerinin Yapı ve Tema Bakımından İncelenmesi” Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2000.
- Yivli, Oktay. “Yedi Meşale Ortak Kitabı ve Yedi Meşaleciler”. *Dil Dergisi* 55. Ankara: Ankara Üniversitesi TÖMER Dil öğretim Merkezi Yayını, Mayıs 1997, s. 43.